

שונות

קוראים כותבים

רא

החת"ס בהגהותיו בפסחים ע"ד הרא"ש שם (ע"ש בחת"ס שכתב דדילמא בשמאל כתב והכותב כאן לא הזכירו).

ו. עמו' קכ"ט מתפלא ידידי הרח"נ ליכטנשטיין שליט"א שלא הבאתי דברי הדרך פקודיך - ואני מתפלא בכפל כפליים, איך יצא בחפזו ולא ראה מפורש יוצא שהבאתי גם הבאתי את דברי הדרך פקודיך (ומה שכתב שהי' בהעלם ממני חוברות כרם שלמה - כבר מילתי אמורה בריש המאמר שלא אתימר שאכן הגעתי לכל המקורות).

ז. עמו' קל"ד - בטעות כנראה, נשמט בדפוס שם החתום על המכתב והוא אנא עניא.

ח. עמו' קל"ז אות א' במכתבו של הרב ימצא - ט"ס וצ"ל ציין ולא ציינתי.

ט. עמו' קל"ט הביא אחד הכותבים שכביכול אמר הרה"ק מוהרי"ד מבעלו זי"ע שהעולם טועים וזה שנגבה קומתו של הרה"ק בעל באר מים חיים בשבת ולא היא וכו' - עיין כמה נוסחאות מזה בספרו של ידידי הרב ר' אהרן שפירא שליט"א - ימי זכרון לחודש כסלו עמ' קע"ג-קע"ד ומשם תקחנו.

ע"כ ט' הערות לקובץ ט'.
הכ"ד הכו"ח ביקרא
דאורייתא ובידידות רב
יחיאל בויס
פעיה"ק קרית צאנו נתניה

*

בס"ד יום א' לסדר לכן אמור לבניי
י"ט טבת תדש"ן לפ"ק יו"ד של זקני

האמצעי). וע"ע כעין זה בדברי יחזקאל
לפר' חיי שרה.

ד. עמו' ס"א מהחת"ס בח"ו סי' כ"ט בשם השלה"ק דמשרע"ה כתב ביום פטירתו י"ג ס"ת ע"י השבעת קולמוס - ראה לידידי הרה"ח ר' אפרים פישל שטיין שליט"א בירחון אור תורה חשון תשמ"ו ונדפס גם בספרו הנפלא "גיוילי אפרים" עמו' קל"ה הערה פ"ה שלא מצא מקומו של השלה"ק (וכבר עמד בזה גם בהגהות "אמרי אפרים" שבסו"ס "ארחות חיים" (ספינקא) הנדפס"ח ח"ב עמו' כ"ו טור ב' עיי"ש השערות). וע"ע לו בספרו הנ"ל עמו' קפ"ט-קצ"א (בהערות למכתבו של הגר"ג גשטטנר שליט"א) שהאריך טובא בנקודה זו, וע"ש מכתבו של הגר"מ מאוזו שליט"א. ומה שהביא בגיוילי אפרים שם מהשו"ת יד יצחק, יש לציין עוד לשו"ת פרי השדה ח"ד סי' ע"ב וע"ע בספר שערי אברהם (ליפשיץ) אות מ"ז עמו' קכ"ה ואילך ע"ש היטב ובשו"ת חיי אשר סי' נ"ב.

ה. שם ובעמו' ס"ב אם ס"ת שנכתב ע"י השבעת קולמוס מותר לקרות בו - עיין לכ"ק מרן אדמו"ר מצאנו שליט"א במנחת יהודא וירושלים עמו' פ"א ואילך שכבר האריך טובא כדרכו בקודש בהך ענינא בנוגע למה שהביא החת"ס מהשלה"ק, וכן דן שם בכוכ"כ מלאכות שבת ע"י שם אי חייב עליהם וכן אם יוצא בהם ידי קיום המצוה (וע"ע לו מזה בשפע חיים לירח האיתנים ח"ב עמו' קל"ט ובישראל סבא ירחון ס"ט). וע"ע לכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בישראל סבא ירחון כ"ח (מנ"א תשכ"ד) עמו' י"ד ואילך מה שפלפל בארוכה אודות תירוצו של

קוראים כותבים

יחיאל צבי, את ציון בנו הנוסף אשר בצד אחד של המצבה נחקק:

איש ישר מו"ה ארי' הילל לבית
אונגער

נפ' י"ט בחודש תמוז תר"פ תנצב"ה.

ומעברה השני של המצבה חרות:

הרב המופלג החסיד מו' ארי' הילל
גיסו של אדמו"ר הרב הגאון הקדוש
המפורסם בכל קצוי תבל מרן מצאנו
בעהמח"ס דברי חיים זי"ע, בן הרב
הצדיק חסידא ופרישא קקש"ת מו' צבי
וצל"ה בהרב הגאון הקדוש מנורה
הטהורה אספקלריא המאירה גדול מרבן
שמו מרן מרדכי דוד וצל"ה אבד"ק
דאמבראווא.

ג. עמו' מ"ה אות י"ג מהרה"ק מרוזין
זי"ע שאמר לחתן קודם החופה עה"פ
ותקח הצעיף ותתכס - ראיתי לכ"ק
אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א שהביא
ד"ת זה בשם הרה"ק רבי מרדכי
מטשרנוביל זי"ע שאמר זאת לפני חופת
בנו הרה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס
זי"ע עם בת הרה"ק הרבי האמצעי
מליובאוויטש זי"ע (לפי בקשת הרבי

בס"ד אור לו' כסלו שנת שאו מנחה
ובאו "לחצרותיו" לפ"ק

במוצאי מנוחה, אקדם תחילה, למע"כ
מערכת הקובץ "נחלת צבי" הנודע
לתהילה!

כדרכי בכל עת, הנני לרשום בעט,
כמה הערות על הקובץ התשיעי
שהגיעני זה עתה, וזה החלי בס"ד.
א. עמו' ו-ז מהרה"ק מוהרצ"ה
מוזיטשוב זי"ע והרמז שאמרה אמו
הצדקנית במסל"ה נעלה - ראוי להדגיש
דבר פלא אשר בודאי רוה"ק נורקה בפיה
של אותה צדיקת ברמזה בפסוק זה, יען
יומא דהילולא של בנה הבכור הנרמז
ב"ה ד"במסלה" (והכל הולך אחר
החתום) ה"ה רביה"ק מוהרצ"ה
מוזיטשוב זי"ע חל ב"א תמוז שהוא
סמוך תמיד לשב"ק פר' חקת שבה אנו
קוראים הך פסוקא ד"במסלה נעלה" (ודרך
אגב, שמעתי רמז על הכינוי שר בית
הזהר, ד"זהר" ר"ת ר' הירשלי
זידיטשובער).

ב. עמו' מ"ג ברשימת בניו של רבי
יחיאל צבי מטורנא זי"ע - נעלם ממנו
שהי' לו בן נוסף, וכבר העיר ע"ז הרב
מאיר וונדר במכתבו לבטאון "צאנו"
גליון רמ"ב עמו' 30-31 בשם הרב חיים
יעקב מאיר רובין מברוקלין אשר
בביקורו בפולין מצא בסמוך למצבת רבי

הרה"ק רבי יעקב ממעליץ זצוקלה"ה זי"ע

א"כ האי גברא רבא ויקרא איש חי רב פעלים הרבני החסיד מנחם מנדל ויוניצר נשיא מכון נחלת צבי.

אחרי דרך מבוא החיים והשלום.

אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר עם כמה הערות והארות והוספות קצרים, בתורת החסידים, ובתולדות הדורות, נחלת צבי קובץ ט'.

א - בתולדות רבי יחיאל צבי מטורנא הזכיר שם בין חתניו את ר' יעקב ממעליץ (ב"ר נפתלי צבי מראפשיץ) וחפשי בחיפוש אחר חיפוש יגעתי ולא מצאתי איה איפה מוזכר דבר זה, שר' יעקב ממעליץ היה חתן ר' יחיאל צבי מטורנא, וגם שלפי מספר שני חיהם לא יתכן דבר זה שהיה ר' יעקב ממעליץ נפטר בשנת תקצ"ט ור' יחיאל צבי מטורנא נולד בשנת תק"ס, רק ר' יעקב ממעליץ הי' חתן ר' פישל מפינטשוב (עיין נחלת צבי קובץ ו' עמוד קע"ו) או חתן ר' אברהם מרדכי מפינטשוב (עיין מאורי גליציה).

ב - בתולדות ר' מרדכי מקוריץ בקטע "ביתו אחריו" נתעלם ממנו שם בנו של ר' יוסף מטורטשין והוא ר' קלונימוס קלמן מפאריצק חתנו של ר' נח מפאריצק (שותפו של ר' מרדכי מארדוש בביאורו על המהר"ם שיף) וחתנו הוא ר' אברהם אלחנן מקאלושין ב"ר מרדכי דוד מדומברובא בזו"ר, ובזו"ש היה חתן ר' חיים מאיר יחיאל ממוגליניצא, (עיין בכל זה במאורי גליציה ובאנציקלופדיה לחסידות). ובספר לא נותקה השלשלת כתב שר' אברהם אלחנן הי' חתן ר' יוסף מטורטשין ולא חתן בנו, ועיין בשם

ושארית וכן בתולדות שבסוף ספר עבודת ישראל שר' קלונימוס קלמן לא הי' בנו של ר' יוסף מטורטשין אלא של אחיו ר' ישראל בן הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע. עוד בענין הנ"ל הזכיר שם אחיו של ר' מרדכי מקוריץ, ר' אלכסנדר שמואל מהורחוב, אולי הוא אותו ר' אלכסנדר שמואל מהורחוב שהי' חותנו של ר' פינחס מאוסטילא ב"ר יוסף מאוסטילא ב"ר מרדכי מנעסכין (עיין שם ושארית ומאורי גליציה) וגם שם בתו של ר' פינחס הנ"ל אשת ר' משה מקאריב ב"ר שלום מבעלזא הי' שמה רעכיל כשם אמו של ר' אלכסנדר שמואל מהורחוב.

עוד בענין הנ"ל ראוי לציין סיפור נוסף מר' מרדכי חסיד מבראד, פעם למד עם רעו ועמיתו ר' משה אוסטרר בעל ערוגות הבושם שיעור בזה"ק ונתקשו בענין אחד ופירש לו ר' משה פירוש נפלא בזה ונתפעל ר' מרדכי מאד וביקש ממנו שכשיגדלו נכדיו ילמד עמהם חכמת הקבלה, וכשגדל נכדו ר' אפרים זלמן מרגליות נתן עניו בו ללמוד אתו עמו בחכמת הקבלה, אבל ר' אפרים זלמן דחה אותו שעדיין לא הגיע לזה, אח"כ אמר שהתחרט ע"ז כל ימיו שלא זכה ללמוד עם בעל ערוגות הבושם.

ג - במאמר "ראה מעשה ונזכר תלמוד" מביא שם סיפור מר' פינחס מקוריץ שפעל רפואה לחולה ע"י שפעל עבורו פרנסה, עיין באמרי פנחס מביא הסיפור וכתב שם שר' פינחס בעצמו אמר שעשה כן עפ"י הגמרא למאן יהיב שובעא לחיי הוא דיהיב.

ואוסיף גם אני נופך משלי סיפור מן הבא בידי אחד מני אלף, מסופר על ר'

מנחם מנדל מרימנוב בעת הסתופפו בצל רבו הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע בקש ממנו רבו שילמוד עם בניו ונענה לבקשתו אבל מעשיו היו לריק שלא הבינו תלמודו ולא ראה מהם פירות, נכנס אל הקודש פנימה וסיפר לרבו שזורע ואינו קוצר שאין הבנים מבינים כלום, אמר לו רבו שכל זמן שזוכר התורה שלמד בבעהמין אין בניו יכולים להבין (שהי' להם דרך אחר בלימוד) אז העביר ר' מנחם מנדל מרימנוב ידו על מצחו ואמר לרבו שכבר שכח הכל, אח"כ כשחזר ללמוד עמהם הבינו תלמודם, וכזה מצינו בתלמוד במס' בבא מציעא פה. שרב יוסף קודם שעלה לא"י (מבבל) יתיב מאה תעניתא דלשתכח גמרא בבלאה מיני' כי היכי דלא ליטרדי'.

עוד מסופר מהרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע שדרכו בקודש היה לישב בין השקצים ורמשים כדי לסגף את גופו אבל מחמת גודל קדושתו לא קרבו אליו, והוא מחמת גודל ענותנותו אמר מיילעך זעה ביסט אזא בעל עבירה אז אפי' די ווערים ווילן נישט צוקומען צו דיר. וכזה מצינו בגמ' בבא מציעא פה. דרב יוסף לא היה האש שולט בו ועיי"ש. ומענין לענין באותו ענין מה שסיפר הגרי"ז מבריסק שראה איך שזקנו בעל הבית הלוי יושב בתנור ולא שלט בו האש.

ד - בתולדות ר' משה יצחק מפשעווארסק אנטוורפן (לפני מכתבו) שהיה נכד הרה"ק ר' פינחס מגניווישוב, ראוי לציין שר' פינחס היה מצאצאי הפנים מאירות, ועיין עליו בזכרון אברהם אביש ובסוף ספר פני יצחק.

ה - במכתבי כתוב בסוגריים ויש

מוסיפים זידיטשוב, צ"ל זלוטשוב ולא זידיטשוב.

ואסיים בברכה שתזכו להמשיך בעבודתכם החשובה ובמפעלכם הנשגב להגדילה ולהאדירה כהנה וכהנה, ובפרט כעת שעומד להוציא הקובץ העשירי שהוא מספר אחד כללי (עיין נתיבות עולם), ולהפיץ מעינות החסידות חוצה.

הכו"ח בברכה

מנחם מנדל מוסטר

נו"נ למוהר"ש מבעלזא, הרנ"צ מרופשיץ ומוהר"ם מנעסכין זי"ע

*

בס"ד א"כ מוהר"ר מנחם מנדל ויוניצר הי"ו

שלו' וי"ר

קובץ ט' הגיעני א"נ וא"צ להאריך בשבחו כמעשהו בראשון כך מעשהו בזה וירבה חילך לאורייתא. ובעברי בין בתריו ראיתי לנכון להעיר כמה הערות.

א. בעמוד ט"ז י"ז מובא קושיא על הנוע"א בפר' תצוה - רציתי להוסיף מ"מ שקושיא זו מובא כבר בספר סגולת ישראל מערכת נ' עמוד ע"ג, והוא היה קדום להנפש חיה להר"ר ראובן מרגליות

ב. בעמוד כ"ג מובא אימרה נפלאה מהרה"ק ר' בעריש מביאלה והמקור מספר שמש ומגן - לא ראיתי הספר בפנים אלא שראיתי פעם ב"המודיע" מצוטט אימרה זו מספר מקרא כפשוטו (הנה"צ ר' יצחק

יהודא טרונק מקוטנא נכד הישועות מלכו וחתן ה"שם משמואל" בפר' בהעלותך עמוד 76, ושם יש הוספה יפה לזה, דלפי דבריו מובן הספרי בהעלותך עה"פ זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם, והקשה הספרי מהיכן ה' להם דגים בחנם שהרי אפי' תבן לא קיבלו בחנם, אלא חנם היינו חנם מן המצוות, ועיי"ש בתולדות אדם ובחומש לקט בהיר ביאור ע"ז, אבל לפי דבריו הדברים פשוטים דהכונה חנם מן המצוות שהי' אסור להם לאכול דגים, ע"כ. אך יש להעיר ע"ז דהרי ביומא ע"ה מבואר שהקב"ה הזמין להם דגים בנהרות, ולכאורה לא ס"ל כהספרי שמקשה מהיכן ה' להם דגים בחנם ולפי הגמ' חנם כפשוטו, וא"כ קשה היאך אכלו הדגים הרי ה' אסור להם, ואולי י"ל דכיון שהקב"ה הזמין להם ה' הדגים מן השמים שזה מותר לאכול כמו בסנהדרין נט: שאדם הראשון אכל בשר מן השמים, אבל לפי הספרי דס"ל שלא ה' להם בחנם ממש ע"כ שקנו מהמצריים משה כתב הספרי חנם מן המצוות ר"ל שהי' להם איסור בדבר.

ועל עצם החידוש שדגים ה' אסור עד מתן תורה אינו פשוט כ"כ, דבאבן עזרא וברמב"ן (בראשית ט, ג) מבואר דכל רמש כולל דגים, ובכלי חמדה (בראשית ס"ג ד"ה וביותר) הקשה באמת למה הותר דגים, ועיי"ש מה שתירץ. וכן בשפתי צדיק (פר' נח אות י"ד) כותב שהקשה זאת לגיסו השפ"א עיי"ש מה שתירץ לו, והובא בפרדס יוסף (נח ד' כ"ה) ולאחרונה נדפס קושיא זו גם בתורת משה מהחת"ס (החדש) פר' נח.

ג. עמוד מ"ז בזיקוקין דנורא אות כ"ד - כבר נדפס בקובץ ז' עמוד ס"ב אות ח'.

ד. בעמודים ס"ד ס"ה ס"ז במאמרו של הרב דוד מנדלבוים - יש להעיר כמה דברים. א) מש"כ מהבכור שור שדוד נולד בשבועות, עי' בנמוקי הגרי"ב (פסחים סח:): שגם הביאו, ועפ"ז כתב שם דבר נאה עיי"ש ומראה מקום אני לך. ב) הקשה קושיא חזקה על המש"ל, ואולי י"ל שביור"ט נטמאו כולם רק לכבודו, כי אם לא כן קשה להבין למה נטמאו כולם הרי ודאי היו אנשים מיוחדים שעסקו בזה, א"כ י"ל דרוב נטמאו רק ביו"ט א"כ ז' שלהם ה' ב' לשבועות ולמחרת יום א' התעסקו בזה רק אנשים שנצרכו ולא כולם, ובמועדים וזמנים ה' לו דרך אחרת בזה אך במש"ל י"ל כן מחומר הקושיא, או שנאמר שקבר דוד ה' כבר מוכן שזה ה' במערה ולא הוצרכו לעשות איסורין דאורייתא וא"כ קברוהו ביו"ט עצמו ע"י ישראל שזה מותר, וצ"ב.

ג) הביא בשם אהל משה, ויש טעות הדפוס ואינו מובן כלל, וצ"ל דלפי שיטת הש"ס נפטר בעצרת שלא חל בשבת ויו"ט איקרי שבת, ואגב גם החת"ס עמ"ס שבת שם כתב כן. ד) מש"כ שם דלפי הרס"ג היה הכלל לא אד"ו ראש גם כשקדשו עפ"י הראיה והי' לגבי לא בד"ו פסח, אינו מובן דהרי כל הטעם של לא בד"ו פסח הוא כדי שלא יגיעו לאד"ו ראש, וא"כ בשלמא כשמקדשים עפ"י חשבון נכלל הכל בחשבון אבל כשקדשו עפ"י הראיה אף להרס"ג היו צריכים לעשות טצדקי עם העדים בכדי שלא יחול אד"ו ראש, והאם על זה היו צריכים לדאוג כבר מפסח, וגם לא ירויחו מזה כלום דזה יכול להשתנות עפ"י הראיה בחדשים הבאים, אלא ע"כ דסגי לעשות הטצדקי בתשרי או באלול. וגם התירוק של

האדמו"ר מליובאוויטש שליט"א אינו מובן דהרי דוד ה' בירושלים והאם ה' שם ב' ימי שבועות, בשלמא מש"כ בנמוקי הגרי"ב הנ"ל שדוד נפטר בו' סיון בזמנו הוי' ב' דשבועות זה יכול להיות דבזמן דוד יצא שבועות בו' סיון וכדאמרינן בגמ' עצרת פעמים ה' פעמים ו' פעמים ז', אבל לומר שנפטר בשבת שחל בו עצרת והכונה ליו"ט שני מאי שייך זה בזמן דוד בא"י, ומסיים שם שבספרו קבא דקשייתא האריך בזה, אך אינו תחת ידי כעת, וצ"ע.

ה. בעמודים קל"ד קל"ה כותב ר' יוסף מאיר וינגוט סיפור ממהר"י מבעלזא - הסיפור משובש דזה לא ה' אצל המהרי"ד אלא אצל בנו הרב מבילגוריי שהכין על הקצוה"ח ואמר לו המהרי"ד שכיון שה"אוהב ישראל" יהיה בחתונה אין מן היושר שיוכיז את הקצוה"ח, והכין לו אח"כ על הפני' ואמר המהרי"ד זה טוב כי גם הפני' יהי' בחתונה ע"כ, ולא אמר שהוא נכד הפני' וגם לא ידוע כלל שהמהר"י נקרא על שמו של הפני', וצריך מקור מוסמך לזה.

ובזה אסיים בתקוה שלא שגיתי וד' יצילנו משגיאות, ולא אמנע מלסיים בברכה שתזכה להעשיר אותנו עוד בכהנה וכהנה קובצים נחמדים.
י.מ.צ.א.

*

ב"ה אור ליום ב' שבט תשנ"ד לפ"ק עיה"ק סקווירא יצ"ו

כבוד הרבני החסיד המפואר מו"ה מנחם מנדל ויזניצר הי"ו

יו"ר מכון להפצת משנת החסידות "נחלת צבי"

אחרי דרך מבוא השל' כראוי וכיאות.

הקובץ "נחלת צבי" גליון ט' הגיעני לנכון, ומאוד נהניתי מתוכנו העשיר ובפרט במאמרו לתולדותיו של הרה"ק ר' מרדכי אב"ד קאריץ זצוק"ל. והנני שולח צילום מהסכמת הרה"ק הנ"ל להספר "אור המאיר" מהדורת פאריצק תקע"ה (הצילום קבלתי מהרב יהודא משה וויזעלטיהר הי"ו תשואות חן חן לו) ואבקש ממע"כ שידיפס הצילום בגליון הבא, ויש בהסכמה זו כמה פרטים מעניינים.

הרה"ק הנ"ל כותב שם על אדמו"ר הרה"ק המאור עינים זצוק"ל "מחו' הרב החסיד בוצינא קדישא האלוף מוהר"ר מנחם נחום מטשארנאביל", ומתארהו "מחותני" על קשרי השידוכין שהי' ביניהם שהרה"ק ר' מנחם נחום ממקאריב זצוק"ל [בן אדמו"ר המגיד מטשערנאביל זצוק"ל בן אדמו"ר המאור זצוק"ל] ה' חתן חתנו הרה"ר ר' יוסף מטארטשין זצוק"ל.

וכן כותב שם על הרה"ק ר' אברהם דוב מחמעלניק זצוק"ל "כבוד מחו' הרב הגאון החסיד בוצינא קדישא מוהר"ר אברהם דוב בער מפולנאה", ולמה מתארהו "מחותני" לא אדע, ואולי יוכל מע"כ להוסיף איזה פרטים בזה.

עוד העירני הרב יהודא משה וויזעלטיהר הנ"ל שבספר "אוצר החיים" נדפסו התנאים של הרה"ק מקומרנא זצוק"ל ובהכותרת נכתב "הנכתבים בלובלין בבית הרה"ק החוזה זצוק"ל" ובהמשך מובא "ערב קבלן מצד החתן היה

הרב הגאון החסיד המפורסם כ"ש מוהר"ר מרדכי ב"הרב הגאון מ' פנחס ז"ל ונחתמו ביום ג' ז' לחודש טבת תקע"ה.

עמ' ל"ט - הרבנית בלומא ע"ה בת הרה"ק ר' יוסף מטארטשין זצוק"ל - לפי המובא במכתבו של הגר"ר יוסף לעוונישטיין ז"ל אב"ד סערצק [נדפס בספר "נפלאות הרבי" לובלין עמ' 73] ששמע מהרה"ק ר' מנחם נחום מבריסק זצוק"ל שהיא היתה מאורסת להרה"ק ר' שמואל יחיאל מבוביטשאן זצוק"ל [בן הרה"ק ר' דן מראדוויל זצוק"ל בן הרה"ק ר' יצחק מראדוויל זצוק"ל וחתן הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זצוק"ל] ונתבטל השידוך, והרה"ק ר' שמואל יחיאל נשא את הרבנית טריינא ע"ה בת הרה"ק ר' יוסף מאוסטילא זצוק"ל בן הרה"ק ר' מרדכי מנעסכין זצוק"ל (וזה היתה החתונה הגדולה מאוסטילא) והוליד ממנה בת, ואחר פטירתה נשא את הרבנית בלומא ע"ה הנ"ל ולא הוליד ממנה.

ויש לציין שבספר "יחס טשערנאביל" עמ' ע"ז מובא שהרה"ק ר' שמואל יחיאל נשא בזיוור את הרבנית בלומא ע"ה בת הרה"ק ר' יוסף מאוסטילא והולידה לו בת יחידה הרבנית שרה טריינא ע"ה אשת הרה"ק ר' מרדכי מטטאביכוב זצוק"ל [בן הרה"ק ר' ישראל מטטאביכוב זצוק"ל בן הרה"ק ר' יעקב ארי' מקאוולע זצוק"ל], ואחר פטירתה לקח - הרה"ק ר' שמואל יחיאל - את בת הרה"ק ר' יוסף מטארטשין זצוק"ל ועמה הוליד דור ישרים, ע"כ וצ"ב.

עמ' צ"ד - בתולדותיו של הרה"ק ר' מנחם נחום מראחמיסטריווקא זצוק"ל -

שם זוגתו היתה "חוה" ולא "חי". חותנו הרה"צ ר' זאב אויערבאך ז"ל הי' בן הרה"צ ר' דוד ז"ל ולא נכדו.

מה שכתבתם שהרה"ק ר' אברהם דוב בער מחמעלניק זצוק"ל הי' חתן בנו של הרה"ק בעל התולדות זצוק"ל הוא תמוה שהרי בכל המקורות מובא שהי' חתן בעל התולדות, ובאם יש לכם בזה מקור ברור אבקש שתפרסמו בגליון הבא.

הרה"ק ר' מנחם נחום זצוק"ל עלה לארה"ק בשנת תרפ"ו לפ"ק, ולא בשנת תרפ"ד.

עמ' צ"ה - בתולדותיו של הרה"ק ר' יחיאל מפאקשוויניצא זצוק"ל - יש לציין שהרה"ק הנ"ל הי' נוסע להרה"ק המגיד מטריסק זצוק"ל. ומסופר שבעת שהוצרך לעקור דירתו מפאקשוויניצא שהי' אז שייך למדינת רוסיה וקבע דירתו בעיר טארנא אשר במדינת גליציה נסע להרה"ק המגיד מטריסק להפרד ממנו, והיות שידע שלא יוכל עוד לנסוע להרה"ק מטריסק שגר במדינת רוסיה ע"כ ביקש מהרה"ק מטריסק "דער רבי זאל מיך נישט פארגעסען", השיב לו הרה"ק "דער וואס שטייט תמיד תחת כסא הכבוד פארגעסט נישט, אין שכחה לפני כסא כבודך".

עמ' קכ"ו - במכתבו של הרב יצחק ווייסבלום הי"ו - מובא הסיפור אודות השידוך של הרה"ק מטשערקאס זצוק"ל, לפי המקובל אצלנו מסופר שהרה"ק בעל התניא זצוק"ל ביקר פעם בטשערנאביל אצל אדמו"ר הרה"ק בעל מאור עינים זצוק"ל ושחו ביניהם, ואמר הרה"ק בעל התניא לאדמו"ר המאו"ע שרוצה להשתדך עמו, וראה שם ילד אחד (הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל זצוק"ל) ורצה לקחתו עבור נכדתו, ענה לו

המאו"ע "ער איז שוין פארנומען", ראה שם ילד שני (הרה"ק ר' משה מקאריסטשוב זצוק"ל) ורצה כנ"ל ענה לו המאו"ע "ער איז שוין אויך פארנומען", והילד השלישי (הרה"ק מטשערקאס זצוק"ל) שעדיין לא הי' חתן אותו לקח עבור נכדתו.

ויש לציין שאף שהשידוך נגמר כבר עוד בחיי אדמו"ר המאו"ע זצוק"ל - נפטר ביום י"א חשוון תקנ"ח - לא נכתבו התנאים אז, רק בחודש כסליו תקס"ט לפ"ק (ראה צילום התנאים בתחלת הספר "שושנת העמקים" ירושלים תשל"ח).

ובספר "מקור ברוך" (נדפס מחדש בסדרת "ספרים קדושים" הוצאת בית הלל חלק י"ז) עמ' מ"ה במכתבו של הרה"ג ר' חיים ישכר גראס ז"ל מובא ששמע מהרה"ק ר' ניסן יהודא ליב מקיעליץ זצוק"ל שקודם החופה של הרה"ק ר' יחיאל מיכל מדראהביטש זצוק"ל [בן הרה"ק ר' יצחק מיאמפאלי זצוק"ל בן הרה"ק ר' יוסף מיאמפאלי זצוק"ל וחתן הרה"ק ר' ברוך ממעזבו זצוק"ל] - שהי' חתן אדמו"ר המגיד מטשערנאביל זצוק"ל - לא רצה הרה"ק ר' ברוך ממעזבו לילך להחופה עד שאדמו"ר המגיד יקרע התנאים שכתב עם הרה"ק ר' דובער מליובאוויטש זצוק"ל, ונתחכם המגיד וציווה לכתוב תנאים חדשים כעין הראשונים ואותם ציווה לקרוע לפני הרה"ק ר' ברוך זצוק"ל, ואז נתרצה לילך להחופה.

אך מה שמביא שרצה שיקרע "התנאים" לא מדויק, שהרי החתונה הנ"ל הי' בשנת תקס"ח לפ"ק (ראה בקובץ "משכנות יעקב" גליון א' עמ' 35 הערה 3) והתנאים של הרה"ק מטשערקאס זצוק"ל נכתבו בשנת תקס"ט, ואולי

הכוונה לאיזה שטר על קשרי השידוכין, וצ"ב.

עמ' קמ"ו - במכתבו של הרב מאיר שצדורביצקי הי"ו - כתב שמקובל אצלו שהרה"ק ר' יוסף דוד מאליק זצוק"ל הי' חתן הר"ר יעקב קאבילאנסקי ז"ל חתן הרה"צ ר' מאיר הורודצקי ז"ל בן הרה"ק ר' דוד לייקעס זצוק"ל. הנה גם אני השערתי שזוגתו היתה נכדת הרה"ק ר' דוד לייקעס זצוק"ל, והארכתי בזה במאמרי שנדפס בקובץ "נחלת צבי" גליון ח' עמ' קנ"ב, עפ"י סיפור מקורי שזוגתו של הרה"ק ר' יהושע מבעלזא זצוק"ל בזיוור"ש היתה נכדת הרה"ק ר' דוד לייקעס זצוק"ל, עיי"ש. וכמו"כ הבאתי שם שבמכתבו של הרה"ח ר' מנדל בראנדווין ז"ל [שנדפס בסוף ספר "טל אורות"] מובא שזוגתו של הרה"ק ר"ד מאליק זצוק"ל היתה מקודם אשת הרה"ק ר' אברהם מפראהביטש זצוק"ל אחיו של הרה"ק מרדכי זצוק"ל, ובספר "נר ישראל" חלק ד' עמ' כ' מובא בשם האדמו"ר מבאהוש זצוק"ל שזוגתו של הרה"ק ר"א מפראהביטש זצוק"ל היתה מבנות משפחת קאבילאנסקי.

ויש להוסיף עוד בזה, ששמעתי מהאדמו"ר מטשערנאביל - ב"פ שליט"א ששמע מהרה"ק ר' זישא בראנדווין ז"ל - שהי' מנכדי הרה"ק ר"ד מאליק זצוק"ל - שמקובל אצלם שזוגתו של הרה"ק ר"ד מאליק זצוק"ל היתה נכדת הרה"ק ר' חיים חייקא מהאמדורא זצוק"ל.

וכמובן שאין זה סתירה עם הנ"ל, שהרי אפשר שהיתה נכדת הרה"ק ר"ד לייקעס ונכדת הרה"ק ר' חיים חייקא מהאמדור, אבל יותר פרטים בזה לא ידוע לי, ואבקש מהקוראים הנכבדים שאם יש

להם איזה ידיעות נוספות בזה ועל קשרי שידוכין בין שני הצדיקים הנ"ל שיואל בטובו לכתוב למכון "נחלת צבי". עוד שמעתי מהדמו"ר מטשערנאביל שליט"א שמה שמובא באיזהו מקומן שהרה"ק רנ"ד מאלק זצוק"ל הי' חתן הרה"ק ר' מרדכי מקרעמניץ זצוק"ל, אין לזה שום מקור מוסמך, ואף שמובא כן גם בקונטרס "תפארת בנים אבותם" [הנדפס בספר "טל אורות"] אין זה מקור, שהרי הרה"צ ר' אהרן בראנדווין שליט"א שהספר נערך על ידו הודה שהוא בעצמו לא שמע מזאת, רק שא' מחוקרי החסידות בלתי מדויק אמר לו כן, ואין לזה שום סימוכין.

שוב ראיתי בקונטרס "זרע קודש מצבתה" [כתב יחוס שנכתב ע"י הרה"צ ר' אשר ישעי' רובין זצ"ל בן הרה"ק ר' יעקב ישראל וישורון מסאסרעגין זצוק"ל. נדפס בספר "אור ישע" ברוקלין תשמ"ו] אות ל"ג שהרה"ק רנ"ד מאלק הי' חתן "הרה"צ מקאלקא זצ"ל", ובהערות שם העיר "עיי' בספר יקרא דחיי חודש שבט כתב ששמו הי' ר' ארי' לייב ז"ל נפטר כ"ט שבט תקנ"ח ומנו"כ בבראד".

עוד מובא שם [באות ל"ד] שהרה"ק ר' צבי ארי' מאלק זצוק"ל הי' חתן הרה"ג ר' מנחם מאניש הורוויץ ז"ל אב"ד זשמיגראד ולבוב, נפטר כ"ה אב תקכ"ה, בן הגאון ר' יעקב יוקיל הורוויץ אביו של הגאון ר' יצחקל האמבורגער אב"ד אה"ו. ולהעיר שבספר "סיפורים נפלאים" [מהרה"ח ר' ישעי' צוקערניק ע"ה] עמו' ט"ו מובא סיפור אודות שנות נעוריו של הרה"ק ר' צבי ארי' מאלק זצוק"ל ומסיים "אח"כ י"ח אותו מוכסן אחד לחתן לבתו".

שם במכתב הנ"ל - מובא שהרה"ק ר' דוד לייקעס זצוק"ל הי' קשיש מהבעש"ט הק' באשר הוא נולד בשנת ת"נ, ע"כ. יש להעיר שבכתבי הרה"ק ר' שלמה מסאדיגורא זצוק"ל מובא שאביו הרה"ק ר' אברהם יעקב מסאדיגורא זצוק"ל סיפר (בשלחנו הק' ביום י"ט כסליו תרמ"א לפ"ק) "שהבעש"ט עם המגיד ז"ל היו זקנים גדולים, הבעש"ט הי' בשבעים, והמגיד ז"ל הי' בערך שבעה ושבעים", ולפי"ז נולד הבעש"ט הק' בשנת ת"נ לפ"ק או קודם לזה, (ומה שמובא בכמה מקומות שהבעש"ט הק' נולד בשנת נח"ת לפ"ק אין לזה מקור מוסמך רק מאגרות הגניזה החרסונית הידועה - וראה מה שהאריך אודותם הגה"ק המנחת אלעזר זצוק"ל בספרו "דברי תורה" מהדורא ה' אות ס"ט, ואכמ"ל).

עוד מובא שם - שהרה"ק ר' דוד לייקעס זצוק"ל נפטר אחרון של פסח תקנ"ט לפ"ק.

יש להעיר שלפי המקובל אצל רבוה"ק לבית סקווירא היומא דהילולא הוא ביום "שביעי של פסח", וכן מובא ג"כ בספר "משלי הצדיקים" על חלק שמות בתחלת הספר שכן סיפר אדמו"ר הרה"ק מהר"י מסקווירא זצוק"ל, שהי' בן בתו של הרה"ק הנ"ל, עיי"ש אריכות הענין (והמחבר הרה"ח ר' נחום מרדכי פרוס ז"ל עוד זכה להסתופף בצל אדמו"ר מהר"י זצוק"ל).

והתאריך שמובא במכתב הנ"ל שנפטר בשנת "תקנ"ט" ג"כ לא מדויק, שהרי בקובץ "שפתי צדיקים" גליון ה' עמו' פ"ז מובא שעוד ישנו הסכמה מהרה"ק הנ"ל מיום "ר"ח חשוון תקס"ה",

וע"כ אין להקדים תאריך פטירתו משנת תקס"ה לפ"ק.

מה שמובא שם שהרה"ק הנ"ל הי' בן ק"ח שנים בפטירתו, יש לציין שבספר "יחוס טשערנאביל" עמו' 20 מובא שהי' בן מאה ושלש עשרה שנים.

עוד במכתב הנ"ל - שהרה"ק ר' צבי ארי' מאלק זצוק"ל ובנו הרה"ק ר' יוסף דוד מאלק זצוק"ל האריכו שנים כמנין צ"ו שנים. יש להעיר שבקונטרס "תפארת בנים אבותם" עמו' ק"ח מובא שהרה"ק ר' צבי ארי' נולד במוצאי יוה"כ שנת תק"כ לפ"ק - שנת פטירת הבעש"ט הק' - ונפטר ביום י"א תשרי תקע"ב לפ"ק, ומנין שנותיו היו נ"ב שנים כמנין שנותיו של שמואל הנביא, עיי"ש סיפור בענין זה. עוד מובא שם [עמו' קט"ו] שהרה"ק ר' יוסף דוד נפטר כ"ה אב תר"ט לפ"ק (תאריך זה מובא גם בספר "שם ושארית" עמו' י"א), ולפי"ז אם נולד בשנת תקנ"ה (כמ"ש הרב שצדורביצקי הי"ו במכתבו) נמצא שהי' בעת פטירתו נ"ו שנים ולא צ"ו.

עמוד קמ"ח - כתבתי במכתבי אודות בעלה הראשון של הרבנית חנה סימא ע"ה [שהיתה בזיווגה השני' אשת אדמו"ר הרה"ק מהר"י מסקווירא זצוק"ל - בזיווגו השלישי, יש להעיר שבקובץ "שפתי צדיקים" גליון ו' עמו' נ"ד (י"ל כסליו תשנ"ד לפ"ק) נדפס דבר חידוש שבעלה הראשון הי' "רבי מרדכי זאב רבינוביץ בן רבי יעקבי זצ"ל מלוברטוב", אך לא צויין שם מי הוא הר"ר יעקבי הנ"ל, ויש לציין שבקונטרס "ערך אבות" [נדפס בספר תורת אבות על פרקי אבות] עמו' 14 מובא שהרה"ק ר' יצחק יואל מליניץ

זצוק"ל [בן הרה"ק התשואות חן זצוק"ל] הי' חתן הרה"ק ר' יעקבא מלובר טוב", ואולי היינו הך, (ועי' בספר הנ"ל גזע היחס של הר"ר יעקבא הנ"ל). ואבקש מהקוראים הנכבדים באם יש לאחד ידיעות נוספות בזה שיכתבו לי.

הכ"ד הכו"ח בהוקרה
שמואל חיים יעקב גרובער

*

ג' עקב ט"ז מנ"א תשנ"ג
ברוקלין נ"י
לכבוד מערכת קובץ הנחמד נחלת
צבי הי"ו

אחדשה"ט כראוי וכיאות
מצאתי לנכון להביא דבר נחמד
הוספה למאמרו היקר של ר' יעקב העליר
נ"י בענין רעוא דרעוא באספקלרית
החסידות והוא מספה"ק אמרי בינה על
שיר השירים עה"פ יפה את רעיתי (דף
ס"ז מע"ה) בא"ד לאחר שמסביר סוד מה
שגילה הבעש"ט שצריך להיות בכל דיבור
ודיבור בעת תורה ותפלה הכנעה הבדלה
והמתקה (כמובא בס' הכנה הגדול תולדות
יעקב יוסף כמ"פ) עיי"ש וזליק והנה בכל
עת שהוא זיווג יעקב ולאח או ז"א ולאח
אז הוא תמיד עת בכי' ווידוי ופשפוש
עוונות וכדכא דלכא כגון אחר חצות
לילה ואחר תפלת י"ח בשעת הווידוי
(כמבואר בע"ח שאז הזיווג עם לאה) וכן
מן ר"ה עד שמיני עצרת שאז ג"כ הזיווג
עם לאה ג"כ עת פשפוש במעשים וכן
בשעת סעודה שלישית של שבת שמבואר
בפע"ח שאז עולין ז"א ולאח במזל
דיקנא ומזווגין שם ורחל ויעקב

נשארים שם בלי זיוויג ולכן לצדיקים העובדים עבודה תמה פשוט ובושה על מעשיהם בדרגה גדולה כי אז זיוויג לאה במקום גבוה וכו' ומפרש שם הפסוק, ובסוף מסיים והבן זה היטב כי סוד גדול גליתי לך לעבדה ולשמרה ואיך הרוצה לגשת צריך לידע בכל עת כפי זיוויג המאורות והתחברותם ושעשוע התענוגים העליונים למען יהי חלקו עמהם ולהיות משושינא דמטרוניתא יה"ר וכו'.

ובאתי לבקש ממע"כ האם יש לכם איזה ידיעה מהרב המחבר הספה"ק הנ"ל שהי' הרה"צ ר' צבי ארי' בר אליעזר דיין בסיגעט בימי הייטב לב, (חוץ מתולדותיו שנדפס זה מחדש בנ"י בהוצאת מערכת קול ארי' שאינו מזכיר שם רבותיו וקשריו לתלמידי הבעש"ט).

בספרו מביא מדברי הבעש"ט שהנסיון הוא בעת הקטנות (דף כט.). ובדף סט: מביא כי מקובל מפי הבעש"ט כי מה שאמרו חז"ל שלעתיד לבוא ישחוט הקב"ה את היצה"ר שה"ס שיוציא שם סא"ל מסמא-ל שהוא שם קדוש. וגם מביא בכוונת המקוה מרבינו הבעש"ט זי"ע (דף קג.).

ובדף מא: בהשמטה מביא מרבינו ל"י מ"ק בארדיטשוב. וכן בדף לב. בהשמטה כותב וכן ראיתי לא' קדוש מתלמידי הבעש"ט בהגהותיו לפע"ח בכת"י עיי"ש, וכנראה הי' כת"י מהשרף פע"ח להרה"ק הנ"ל ששם מובא הגיה"ז, וספר העט"צ מביא הרבה פעמים.

ואהי' אסיר תודה לשמוע ממע"כ. הק' לייביש ליכטמאן.

בס"ד יום ב' פר' שופטים תשנ"ג לפ"ק שוכט"ס למע"כ האי גברא יקירא העוסק בהפצת אורות החסידות הרה"ח ר' מנחם מנדל וידיניצער הי"ו יו"ר מכון "נחלת צבי"

אחדשה"ט.

באתי בזה להודות לכם על הקובץ היפה שלכם, המכיל דברים מענינים וניכרת בה גודל העבודה שמשקיעים בה. וכאות הכרת טובה ובברכה להמשך עבודתכם הפוריה, ברצוני להביא לתשומת לבכם ענין מעניין.

הנה בקובץ ד' במדור מכתבים למערכת כותב אחד בשם אהרן א. (בעמוד קמו) שכשנפטר רבי שמואל שמעלקא בנו של כ"ק השר שלום מבעלזא זי"ע בלא בנים ר"ל, דנו בזה מי יתחייב לתת חליצה לאלמנתו, אם האח הבכור רבי אלעזר, או אחיו הצעיר רבי משה מקארוב שעוד לא היה נשוי, אלא שהיה חתן לפני חתונתו. ומביא שפסק הדברי חיים מצאנז שהאח הקטן רבי משה יחלוץ. ועל סמך דבריו אלו כותב שגם מש"כ בשו"ת שואל ומשיב ח"א סי' ס"ט כוונתו לשאלה זו.

והנה בקובץ ד' (עמוד קסב) כבר העיר ע"ז הרב יונגרייז שצ"ב שהלא בספר "פאר וכבוד" מביא שאחיו הבכור רבי אלעזר חלוץ לאשת אחיו. ויפה העיר הרב יונגרייז, שכן בספר דובר שלום כותב שרבי אלעזר היה החולץ. אך לפ"ז צריך ביאור מש"כ הדברי חיים, ובפרט שהרב מצאנז זצ"ל היה אחד מחברי הב"ד בעת החליצה כפי שכתוב בפאר וכבוד.

מה מאוד שמחתי כעת לראות הספר "באהלי צדיקים" (ב"כ), שי"ל לרגל החתונה הגדולה בבעלזא, שהוא ספר מעניין מאוד - בה מתוארים כל החתונות בחצר בעלזא.

ושם (בעמודים 68 - 70) מרחיבים הם בטוב טעם בענין החליצה ומעלין שאכן נחלצה אלמנת רבי שמואל שמעלקי ע"י אחיו רבי אלעזר, ומסבירים בטוב טעם ענין התשובה בהדברי חיים, שכוונתו לחליצה אחרת לאלמנת אחד מבני ר' משה מקארוב ולא לחליצת אלמנת אחיו. ראה שם ותתענג מדבריהם הנכונים.

ועפ"י מש"כ ב"באהלי צדיקים" נסתלק תמיהת "צ.מ." שעל סמך דברי אהרן א. מקשה (בקובץ ו עמ' קסו) מהיכן לקח החוקר המפורסם ר' מאיר וואנדר מש"כ בהקדמתו לספר אזור אליהו שרבי אלעזר חלוץ, ולפי מש"כ יפה כתב הרב וואנדר שרבי אלעזר חלוץ.

ואסיים בברכה שתזכו להמשיך בעבודתכם הקדושה, ולראות ברכה והצלחה במעשה ידיכם.

אשר לאנגער.

*

בס"ד אשדוד יום ה' לסדר "והיה מחניך קדוש" לכבוד הרב מנחם מענדל וישניצר שליט"א עורך בטאון "נחלת צבי" בני ברק

עורך נכבד מאד! בוש אני להודות שלא ידעתי עד כה בקיומו של הבטאון הנפלא. טרוד הייתי

על המח" ועל הכלכלה. וכעת עם צאתי לגמלאות הקרה ה' לפני את חלק מהחבורות ו.ז.ח. בהשאלה, אנא אם יש את נפשך תשלח לי במטותא כל הבטאונים אשר יצאו עד כה ואשלם אי"ה כאשר תשית עלי, ומודה אני מראש על זה.

בחבורת ז' נתקלתי במאמרו של הרב יחזקאל סלומון שליט"א על יחסי חסידים עם ספרדים והנני בזה להעביר כמה הערות על מאמרו.

לעמוד מ"ט כתוב שמה שהאווה"ח הקדוש עלה ארצה בשנת ת"ק. הנכון הוא שעזב את איטליה בכ"ח מנ"א תק"א והגיע לירושלים ביום ט"ו מנ"א תק"ב. בגלל מגיפה שפרצה אז בירושלים התעכב הרבה זמן בעכו ובצפת, בירושלים הי' בס"ה אחד עשרה חודש ושבק חיים לכל חי בט"ו תמוז תק"ג זי"ע.

עמוד מ"ט האור החיים הק' והרב אברהם גרשון מקיטוב. הפגישה הזו אשר מתוארת בכמה גירסאות ויש לה מהלכין בין החסידים מקורן כידוע מספר "זכרון טוב" להרה"ק ר' יצחק מנשחיו זי"ע ובנתיב מצוותך להרה"ק מקאמארני, אולם יש לסיפור הנ"ל פירכות וקושיות רבות עד שלא עומדים לפני עובדות היסטוריות אשר בחלקם אצטט וראוי הענין להחקר ע"י מומחים לדבר.

והנה חלק מהפירכות. (א) ידוע המכתב אשר כתב הרא"ג מקיטוב עם הגיעו ארצה אשר מיועד לגיסו הבעש"ט. (לפי דעתי ואפשר שזה מתנוסס בראש

המכתב. המכתב נכתב בשנת תק"ז, כי הוא יצא מקושטא אלול תק"ו והגיע ארצה ערב ר"ה תק"ז ואצטט את תוכן המכתב. "אהובי גיסי אדכרינא מילתא כד הוינך במדורך הקדוש אמרת לי פעם אחת שראית במראה שבא חכם לירושלים תובב"א ממדינת מערב והוא ניצוץ של משיח.

רק הוא בעצמו אינו יודע מזה, ואח"כ אמרת לגשאין אתה רואה אותו ואמרת כמדומה שהלך לעולמו וכשבאתי לכאן חקרתי אחר זה הדבר וסיפרו לי מאיש פלאי פלאות ושמו ה' חיים בן עטר ובא לירושלים ולא האריך ימים כי אם שנה וחיי למר שביק זה כמו ד' שנים (ארבע שנים) הא לך הוכחה ראשונה.

(ב) ישנה אגרת אל המשולח ר' שניאור פייביש מר"ח אייר תק"ז. האגרת מופנת לקהל מיץ מאת עדת האשכנזים בירושלים ובו חתומים כמה גדולי אשכנזים בירושלים ובין היתר חתימתו של רבי אברהם גרשון מקיטוב ומוסיף לחתימתו המשפט דלהלן "זה שבתי היה בחברון תובב"א שש(ה) שנים וזה ארבע(ה) שנים שקבעתי דירתי עם ב"ב פיה"ק ירושלים תובב"א". הא לך שוב הוכחה שעלה ארצה בתק"ז.

(ג) ישנו קונטרס על תולדות האוה"ח הק' מאת הרב ראובן מרגליות ובסופו הסכמה והערות מאת הגאון רבי מאיר דן פלוצקי בעל ה"כלי חמדה" בשם "ניצוצי אור" בו כותב בין השאר שהמכתב שכאילו הגיש רא"ג מקיטוב מכתב להאור החיים הק' בשם הבעש"ט שיואיל להכניסו לשיבתו הרמתה בירושלים, כותב הכלי חמדה, שמקורו מספר "גנוי

נסתרות" אבל לא יתכן כי המאורע בברוד המוזכר בנודע ביהודה אבן העזר מהדורה קמא סימן ע"ב ע"ג בו מעורב גם הרב אברהם גרשון מקיטוב, היה בשנת תק"ג. ובסוף התשובה יש תוספת מהרב חיים רפפורט חתום תשרי תק"ד, הרי שאז ה' עוד רא"ג באירופה, גם בהמשך תשובתו להרב בעל דברי אמת בקושטא (הרב יצחק בכר דוד) בשנת תק"ה ראה שם. לכן נראה לו, לבעל הכלי חמדה, שהמכתב מהבעש"ט וגיסו משנת תק"ב הנו מזוייף... הרי שכבר בדורות קודמים ה' ספק על כל ענין עלייתו ופגישתו של רא"ג עם בעל האוה"ח הק'.

גירסת (כנראה מבעל "אור הגליל") שהרב א"ג מקיטוב והרב נחמן מהרודנקא ועוד באו לצפת בימי בעל מעשה רוקח ובהשפעתו בשנת תק"א ובגלל הצרות שתקפו אותם ובפרט עם פטירתו של המעשה רוקח בהתחלת תק"ב חזרו לחו"ל, לא ראיתי בשום ספר המתאר תקופה ההיא ואפילו ברמיזה אבל לא ראינו אינו רא"י.

אסתפק בזה בנידון הג"ל ויראו ישרים וישפטו ויתנו עידיהם ויצדקו.

*

דף נ' עליית ר' יהודה החסיד וסייעתו היתה בחודש חשון תס"א ולא בשנת ת"פ.

בשנת תפ"א פרשת לך לך התנפלו הערבים על בית הכנסת והרסוהו ושרפו כארבעים ספרי תורה.

שם, פגישתו עם ר' משה מלכי ורבי בנימין קאזיס. כנראה שגם זה מקורו

מאור הגליל ובהמשך לגירסתו הג"ל. הרב משה מלכי נפטר בעין זיתון בשנת תק"ז אחר שעזב את צפת כמה שנים לפני כן. רבי בנימין קאזיס עלה מטורקיה ושהה כמה זמן בצפת, נפטר בשנת תק"ט.

דף נא כשעוד רבי אברהם גרשון חי נהגו בו כבוד ואח"כ נכנסו לקונפליקט עם ראשי העדה הספרדית בגלל מחלוקת על רשות לאסוף כספים.

ברצוני קצת להרחיב את הדיבור ולהסביר הדברים לסכסוך בין העדות. עם עלייתו של ר' יודא החסיד וסייעתו שמנו כאלף איש בזמן שכל הישוב בירושלים מנה אז כ 1200 נפש גרם לאנדרלמוסיה בירושלים. נוסף לכל, פטירתו של ראש השיירה, ר' יודא החסיד, חמשה ימים אחרי הגיעם ארצה, מחלות של הרבה עולים, חוסר מקום דיור מתאים השאיר את העולים בלי משען ומשענה. כבר עם בואם פנו לעשירי הערבים להלוואות ברבית קצוצה של 40-30 אחוז. למעלה מעשרים משולחים יצאו לתפוצות הגולה להציל את העולים החדשים אולם כמה מהם לא הצליחו אחדים נשארו בחו"ל ומה שהגיע מכספי המשולחים לא הספיק כדי מחי' וכמובן שהחובות תפחו והלכו, הלכו ותפחו. עד שפקעה סבלנותם ובשנת תפ"א החריבו את בית הכנסת של האשכנזים והדיירים חלק חזרו לחו"ל, חלק לחברון וצפת וחלק נשארו בסתר בירושלים. כמובן שהספרדים סבלו מענין זה. גם נסתם להם מקור כסף להלוואות וגם מהם דרשו פרעון החוב. בטוי למצב אפשר לראות בספר "אלה מסעי" בו כותב הרב משה חאגיז זצ"ל בשנת שצ"ג מאלטונה אשר בגרמני". אף

על זה רעה חולה... כל הנידב והנידר הנגבה סתם לקופת א"י באלו מדינות [אשכנז] שאינו אלא דווקא לצורך ק"ק אשכנזים אשר היה בירושלים. ובכן עתה שבעוה"ר נחרב הק"ק הנזכר מחמת החובות... ורוב בניה נדדו ממקום לחו"ל ויש מהם שהלכו לחברון וצפת... דהואיל היום אין קהלת האשכנזים בירושלים, כל קהל וקהל יוכה בכל המקובץ מקופה מכמה שנים" הרי שכבר אז לא היתה לאשכנזים קהילה נפרדת. נשארו אחדים שהתפללו בפוליש של בית הכנסת רבי יוחנן בן זכאי.

ולכן בבוא רבי אברהם גרשון מקיטוב הלך ישר לחבריו כי "אשכנזי" בירושלים לא הרגיש בטוב כי הערבים חפשו אחריהם. לאחר ישיבתו שש שנים בחברון עבר לירושלים בהצטבר עוד כמה עולים מפולין והגיע לירושלים בלבוש ספרדי והשתדלו לא לשלוח משולחים לעדה אשכנזית אלא במקרה בודד. לא כן בנו הר"ר חיים אהרן שיצא כשליח לעדת אשכנזים וגם הוריק את כל קופות האשכנזים שנצטברו בתקופת העדר משולחים אשכנזים. וזה הביא לסכסוך, והנודע ביהודה ה' צריך להתערב והנה הוא כותב:

אל כבוד אחינו בני בריתנו הקהילות הקדושות אשר בארץ פולוניה, אשכנזי פעהם ומעלהין וכל יתר אחינו אשר כולם אשכנזים מכונים... ובהמשך "הלא אב אחד לכולנו... ובבירור אני יודע שהספרדים מטיבים גם עם האשכנזים ומעיד אני שהחסיד המפורסם המנוח מוה"ר גרשון קיטוב בעצמו כל ימי היותו בארץ הקדושה קיבל פרס מהספרדים אשר בקוסטנטינה ומשאר מקומות

ספרדים בשפע רב וכמו כן הדבר ידוע שרוב מעות המקובץ ע"י משולחי א"י הבא לידי הספרדים אבל מוצאים בפרעון מס הכללית והריבית מחובות הקהילה אשר בארץ הקודש, ואם כן הרי הדבר טובת הכלל כולו ספרדים כאשכנזים כי לולא זה לא הי' קיום לשום איש ישראל בא"י... כל הקופות שייך לכללות בני ישראל יהיה ספרדים או אשכנזים..."

דבריו נרשמו בפנקס קהילות האצפלה אשר בגרמניה ומאז נתנו כל הכספים למשולחי ספרד. גם פקידי ירושלים אשר בקושטא קבלו תלונה על הר"ר חיים אהרן ע"י המשולח מהר"ט אלגזי והרב יעקב חזן שהוריק להם כל הקופות. ואכן שקט ושלום שרר אחרי התערבות זו של הנודע ביהודה ופקידי קושטא. אכן יצא בשנת תקל"ד אחיו ר' יקר קיטוב לשם כוללות ירושלים כולו לקהילות אשכנז.

דף ג"ב שידוכים בין חסידים הראשונים לבין חכמי ספרדים לפי המוסבר לעיל שלבושם של עולי אשכנז היה בלבוש ספרדי וגם היו מועטים לא היתה בחירה בשידוכים ונאלצו להתחתן עם ספרדים שעמם הם חיו. אבל גם לפני בא חסידים התחתנו עם אשכנזים. למשל אביו של החיד"א הרב יצחק זרחי' אזולאי היה חתן ר' יוסף בייאלר מעיר קליווא אשר בגרמניה מעולי שיירת ר' יהודה החסיד.

בנסיעתו לחו"ל ביקר החיד"א את קרובי אשתו בגרמני'.

הרדיפות של הספרדים היו בצפת ולא בטבר' וגם שמה בהסתת המתנגדים האשכנזים

דף נ"ג רבי יעקב שמשון משפטיבקה הגיע לטבריה בראשית התיישבות

החסידים, התיישבות החסידית היתה בשנת תקל"ז והרב י"ש משפטיבקה הגיע בשנת תקנ"ד כלומר אחרי 17 שנה. לדעתי לא נקראת בראשית התיישבות.

דף נ"ד החיד"א פגש ברבי נחמן מהורודנקא. מסופק אני אם פגש אותו כנראה ששמע את שמעו בלבד.

אסתפק בזה לע"ע ואחתום בהוקרה רבה על מפעלו הגדול
ישראל מאירוביץ
אשדוד

אור ליום ועש"ק לסדר "לתהלה ולשם ולתפארת" י"ז אלול תשנ"ג לפ"ק.

שוכט"ס אל כבוד הרה"ח המפורסם, כ"ש מפארים, ממזכי הרבים, מפיץ מעינות החסידות חוצה, מוהר"ר מנחם מענדל ויזניצער שליט"א עורך הקובץ "נחלת צבי" בעיה"ק בני ברק יע"א.

באתי בזה בקצירת האומר להעיר כמה הערות קטנות על הקובץ נח"צ (קובץ ח - שבט תשנ"ג) ש"ל על ידכם, ובוזה החלי:

(א) בדף נ' נכתב בענין עירבוב תורת הח"ן עם פסיקת ההלכה, ועפ"ד הגמ' בב"מ (נט:): דאין משגיחין בב"ק, ומוסיף בעובדא מהגר' שלמה ליב טאבאק זצ"ל (בשורת תשורת שי (מהדור"ק סי' ט"ז)

נחום מאיר גערמאן שליט"א ר"מ במתיבתא "עץ חיים ד'באבוב" (שם) ח"ב דף כ"ד-כ"ו.

ועוד בענין סמיכה על רוה"ק: עיין משי"כ במקור חיים (צאנז) אות תל"ד, וכן הוא בדגל יהודה (קאמינער) דף כ"א: ובבית ישראל (טויסיג) דף ר"ח, מהגה"ק משינאווא בשם אביו הגה"ק מצאנז זי"ע שאמר, שבדבר שהוא מותר ע"פ הלכה אלא שבעל נפש רוצה להחמיר על עצמו רשאי לסמוך על רוה"ק כשרואה שאין בו חשש חומרא, ומביא ראיה מהשבטים הק', עיי"ש באריכות. וראה גם משי"כ בדברי תורה (מונקאטש) ח"ז אות י', ויש עוד להעיר בנידון ואכמ"ל.

(ב) באותו מאמר בהמשכו כתב, בענין שיטת הפוסקים שדנו ע"פ הילכתא אם מותר לשנות נוסח התפילה, והביא שיטת הגה"ק בעל "חתם סופר" זצ"ל שפסק שאין לשנות, ושיטת מרן הגה"ק מצאנז בעל "דברי חיים" זצ"ל שכותב בתשובותיו (ח"ב א"ח סי' ח') שמנוסח אשכנז לנוסח האר"י (שהוא נוסח החסידים ההולכים בדרך הבעש"ט זצ"ל) מותר לשנות. ויש להעיר ממש"כ מרן הד"ח במכתבו להגר' ישראל בערגער זצ"ל הנדפס בריש ספרו רצון ישראל (על תהלים) ועשר קדושות וזלה"ק: אודות אשר שאל אותי על האנשים מבני עירו אם ישנו מנוסח אשכנז לנוסח ספרד, דעתי אם מסכימים רוב העולם להתפלל בזה הנוסח, אזי יכול מעכ"ת להנהיגם שיתפללו כולם בנו"ס, עכ"ל. (ובעשר צחצחות עמ' 136 הדפיסו בכמה שינויים). - ועפ"ד נמצא, דמי שמסתפק ושואל באיזה נוסח יתפלל - וכלשונו

שפסק... אבל אם ידע בנפשו עפ"י רוה"ק דזה אין בו איסור "מותר הוא לסמוך", ומוסיף שם הכותב "...אבל הוא עצמו מותר לו לסמוך על כך לשם צרכיו הוא". - וכדאי לציין כאן את הדברים דלהלן: הגה"ק אבד"ק ווישניצא בעל שו"ת אריה דבי עילאי הי' לו גבאי שהי' שמו זיינויל, ופתאום נעלם האיש זיינויל מביתו ועקבותיו לא נודעו. ונשארה אשתו עגונה, ואחר עבור זמן רב התחילו להרעיש אצל הגה"ק להתירה מכבלי העיגון, ולא ענה לה דבר עד שהפצירה בו הפצר אחר הפצר, ואמר לה שתסע לצאנז (להבעל שו"ת ד"ח) לבקש ממנו שיתירה, וכן עשתה. והרב מצאנז עיכבה איזה זמן עד שהתירה ורק באופן שהגה"ק מווישניצא יסכים על ההיתר, וכאשר באה אליו ע"ד ההיתר אמר, האיך אני יכול להסכים על ההיתר ההוא, אחרי שאני רואה בעיני את זיינויל שהוא חי עדיין, היא חזרה לצאנז עם התשובה, ענה הבעל ד"ח זצ"ל: התורה לא בשמים [דברים ל, יב] ועפ"י התורה"ק היא מותרת לשוק, והתירה.

ונראה לבעל אחר והולידה בן ונקרא שמו מתתי והיתה דרה כמה שנים עם הבעל השני בווישניצא. - עכ"ל ספר שארית ברוך מדור צאנז דף ט' אות פ'. - וראה עוד במעשה המסופר בפי צדיק (צאנז) דף ס"ט. ובדברים ערבים (מע' הה"ק מקאזניץ) דף כ"ח: אות ג' מסופר ג"כ מעשה מענין זה מהגאון בעל ישועות יעקב זצ"ל, עיי"ש.

וע"ע בסיפורי מרן הרמ"ח דף כ"ט אות כ"ט, ובדף קכ"ח אות ל"ב. וראה זה חדש בארי שבחבורה (מהארדב"ע - ברוקלין נ"י. תשנ"ב. יו"ל ע"י הרה"ג

"דמי שלא ידע בנפשו את שורש שלו מאותו הנוסח" - פוסקים לו שיתפלל בנוסח האריז"ל משום שזהו נוסח הכולל, אולם להנהיג שכל הקהילה ישנו הנוסח להתפלל בנוסח האריז"ל צריך דעת רבים ואז אמרינו אחרי רבים להטות להתפלל בנוסח זה. - וראה עוד מש"כ בספר המאור ושמש דף ש' בנידון נוסח תפילת החסידים בעיר קראקא, ועיין גם בס' מראה אש (פריעדמאן) דף ג' אות ס'. ולסיום נעתיק כאן מש"כ בס' המאור"ש הנל בדף ד"ש וז"ל: בהיות הגה"ק מו"ה יחזקאל שרגא משינאווא זי"ע פעם בר"ח (ובשו"ת ש"ם הכהן סימן ה' כתוב שזה הי' בשב"ק) בביהכנ"ס הישן [בקראקא] ורצו חסידיו לומר כתר במוסף בנוסח ספרד, סירב הגה"ק ואמר, "חייבין לנהוג מנהג המקום, אלא לאחר התפילה ניגש לביהמ"ד של ר' ארון [מקראקא, בנו של המאור ושמש זצ"ל] ושם נאמר כתר, שהוא ענין גדול, עכ"ל. וראה מש"כ בשו"ת מהר"ם בריסק ח"ב סימן כ"ח.

ג) במאמרו של הרה"ח ר' יהושע מונדשיין הי"ו מירושלים עיה"ק ת"ו ש"פת בגימטריא תלמוד", ציין לס' נפש חיה בית ישראל ועוד בעקבות הערת עורך הקובץ "כרם שלמה" בקובץ ק"ו דף נ"ו. ושטח בקשתו לכתוב ולציין באיזהו מקומן ששם מופיע כע"ז.

והנני לקראתו: זקיני הגאון מהריעב"ץ זצ"ל מעמדין כתב בהערותיו לסידורו הנדפס זה עתה לראשונה בשלימותם מכת"י (ע"י הרה"ח ר' יוסף שלום הלוי וינפלד הי"ו מירושלים, בהוצאת דפוס אשכול) בדף שע"ח, בית תלמוד - הנהגת ת"ת, וז"ל: אחר שטעם הגוף מאומה צריך להטעים גם לנשמה פת

לחמה פ"ת במל"ה גימטריא תלמוד בהשכמה.

ד) בדף קמ"ח נדפס מסמך היסטורי "העתקה מן מה ששלח הרב הגאון דק"ק בארדיטשוב" במנהג כשרוצין ליקח קרקע חדשה מבית החיים. - יעויין בשו"ת דברי חיים ח"ב יו"ד סי' קל"ה, ובתשובות הנוספות (מהדורת ישיבת באבוב - ברוקלין נ"י. תשי"מ) שבת ד"ח סימן י"ח. - וענין זה מוזכר גם בסוף דברים נחמדים (מרבי פנחס מקאריץ - טשערנאוויץ תרח"י). (אגב, התשובה הנ"ל שבתש"ו הנוספות שבד"ח, נעתק מזכרון לראשונים, פנקס קאלאמייא (תרע"ד) ש"ל ע"י חיים צבי תאומים דומ"ץ).

ה) בהערת העורך על מכתבו של הר"ר נפתלי נוסבוים הי"ו מאנטווערפן יע"א עה"פ "ובבואה לפני המלך" בשם הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע, וציין לעיין בספה"ק תפארת שלמה (להרה"ק מראדאמסק זצ"ל) ברמזי פורים דף ק' שכתב, שלהסיר מחשבות בשעת התפלה העצה היעוצה היא, ללמוד בספר קודם התפלה. - דומה לרעיון זה אמר גם הגה"ק משינאווא זי"ע בדבריו להג"ר שמואל ענגיל זצ"ל אב"ד ראדאמישלא וכמו שכתוב בשם שמואל שבסו"ס שו"ת מהר"ש ח"ז בדף ר"ב אות ג' (ובכל הכתוב לחיים) וז"ל: דרכו בקודש [של הגר"ש ענגיל הנ"ל] היתה להתפלל מתוך סידור פשוט (ולא בסדורי המקובלים) כי זאת הית אחת הדברים שציוה עליו רבו מרן הגה"ק בד"ח זי"ע.

רבינו [מהר"ש] סיפר שפ"א שאל לו מרן הגה"ק משינאווא זצ"ל אם אמת כי אביו הגה"ק רבשכ"י זי"ע ציוה עליו

כזאת, וכאשר השיב רבינו כי אמת הדבר, רימו לו שמובא בספה"ק אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה כי כשמתפלל מתוך הסידור לא יבלבלו אותו מחשבות זרות, עכ"ל. ואסתפק בזה כעת, ופה תהא שביתת קולמוסי.

ובטרם שאסיים דברי, אברך אותכם שתזכו עוד כהנה וכהנה להפיץ מעינות החסידות חוצה, ועי"ז נזכה לגאולתינו ופדיון נפשינו במהרה בימינו, כנאמר למרן אור שבעת הימים הבעש"ט הק' זיעוכ"א.

החותם בברכה

צ. ב.

עיה"ק בני ברק תו"ב

*

בעזה"י י"ג תשרי תשנ"ד לפ"ק לכבוד מערכת הקובץ "נחלת צבי" שליט"א

בראשית מכתבי הריני בזה להוקיר ולהעריך את מפעלכם החשוב, שיש בזה ענין של קירוב הגאולה. אשרי חלקכם. ואצרף פה כמה הערות.

בקובץ ד' במאמר, העוני והעושר "כדרך לעבודת ה'" הביא ר"ש פרוש הי"ו את דברי המגיד הק' מטריסק זי"ע שאמר בשם הרה"ק מלובלין זי"ע שצריך להתפלל רק בשביל רוחניות. וגשמיות היא איך שיהי, והרה"ק מטשערנוביל זי"ע סבר להיפך, ובסוף ימי הודיה החוזה זי"ע. והתפלא הכותב הנכבד שהרי כל ספרי החוזה מלאים בתפלה על גשמיות וכו' ע"ש, והנה מצאתי בספר יחס טשרנוביל ורוזין [בסוף הספר] שהביא

מאמר מהרה"ק ר' משה מרדכי מלובלין זי"ע על חג השבועות, ובתוך דבריו הוא מביא שם את דברי המגיד הק' מטריסק זי"ע שאמר שיש מחלוקת בין המגיד מקאזניץ זי"ע ובין הרבי מלובלין זי"ע בענין בקשת הצדיק מהש"ת שהמגיד מקאזניץ אמר שבתחלה צריך הצדיק לבקש מהש"ת על רוחניות ואח"כ יבקש על גשמיות, "ושיטת הרבי מלובלין להיפך שבתחלה יבקש על גשמיות ועי"ז יכול לבוא לידי רוחניות", והמגיד מטריסק אמר שבנערותו היה סבור כדעת המגיד מקאזניץ ובזקנותו חזרתי לסבור כדברי הרבי מלובלין וסיים בזה"ל רבש"ע "משיב הרוח" היינו שאם אתה רוצה שתהיה הרוחניות במשיבת נפש, אז העצה לזה "מוריד הגשם" שתושיע להם בתחלה בגשמיות וממילא תהיה להם רוחניות בשלימות, ע"ש במאמר הנ"ל שביאר בזה כמה ענינים, עכ"פ היוצא מהאמור הוא דהמגיד מטריסק עצמו אמר בשם הלוברלינער דקודם צריך גשמיות, וזה לכאורה דלא כדברי הבית פנחס שהביא הכותב, שמביא ג"כ מהמגיד מטריסק בשם הלוברלינער דקודם צריך לבקש על רוחניות.

וחשבתי בדרך אפשר ליישב, דכשנדייק בדברי החוזה שהובא בספר יחס הנ"ל, נראה מדבריו שהיה המחלוקת בענין בקשת "הצדיק" מאת הש"ת. ובזה ס"ל להחוזה דהצדיק צריך קודם לבקש להשפיע גשמיות לבני, משא"כ דברי החוזה שהובא בספר בית פנחס זהו מה שאמר להעולם מה שיתפללו, וא"כ העולם צריכין בעיקר להתפלל על רוחניות, שהרי הגשמיות הם מקבלים כמו שהצדיק משפיע.

ובזה א"ש מה שספרי החוזה מלאים בתפלות בענין גשמיות, שהרי זה היה בחי' "בקשת הצדיק", ואם שגיתי ה' הטוב יכפר.

ובגוף הענין יש לי להעיר דברים, דהנה ידוע דהרה"ק רבי ר' אלימלך מליזענסק ז"ע סבר בסוף ימיו דדרך העניות טוב יותר והתפלל להשי"ת שבניו ונכדיו יהיו עניים, ובאוצר ישראל הביא שבתו הרבנית מיריש ע"ה אמרה לאביה שאיננה מסכימה לזה, ואמר לה ר"א שעליה לא תחול ההקפדה, ובקדוש ישראל [ח"א פ"ד] הביא מעשה נפלא בזה. שפ"א פנה מרן הסב"ק בעל אהבת ישראל ז"ע אל הרה"ח ר' משה מיכל ווייסבלום שהיה נכד הרבי ר' אלימלך, ואמר לו "משה מיכל אלו הייתי נפגש עם הר"ר אלימלך הייתי מבקש שיבטל את אשר התחנן וביקש בשעתו מהקב"ה, כי בניו יהיה עניים ודלים", ויהי כשה"י פעם הסב"ק בליזענסק וחזר לביתו, אמר לרמ"מ הנ"ל "הבאתי לך פריסת שלום מאת הר"ר אלימלך", לשאלת רמ"מ אם פעל אצל זקנו כנוכר, השיבו הסב"ק בשלילה, שאלו רמ"מ הלא הרבי הבטיח לי, ענהו הסב"ק "האמן לי כי שכחת", [ובאמת נשאר רמ"מ הנ"ל עני כל ימיו ר"ל].

קובץ ד' - במאמר גדולת האבן עזרא בספרי החסידות, הנני כותב בזה עובדא ששמעתי.

שהרה"ק מבעלזא ז"ע היה נוהג בכל שנה ללמוד על התורה אחד הראשונים חוץ מפרש"י שלמד בכל שנה, ונענה פעם הרה"ק מבעלזא ז"ע ואמר די גרעסטע

יראת שמים הרגשתי בהשנה כשלמדתי אבן עזרא.

עמ' קמ"ט מה שהביא שם הטעם לומר תפלת ג-אט פון אברהם במוצש"ק, כבר קדמו בזה באמרי פנחס להה"ק מקוריץ ז"ע.

ראיתי בקוראים כותבים, שכמה מהם כתבו בענין ההכנה למצוה, הביאו את דברי הר"ר בונם ז"ע במכתבו הידוע הנדפס בסוף ספרו קול שמחה וכתב שם "הבינה תגדל מהמעשה", והם הבינו דכוונתו בענין ההכנה למצוה שהוא גדול מהמצוה. והנה אע"פ שהדבר כשלעצמו אמת הוא, אבל בפשטות לא הי' זאת כוונתו הק' של ר"ר בונם ז"ע, רק הביאור הנכון היא כמו שהבין אותו תלמידו המובהק הה"ק ר' שמואל משינאווא ז"ע בספרו רמתים צופים פכ"ד אות ט'. הוא מבאר שם כל המכתב, וכשמגיע לתיבות אלו הבינה תגדל מהמעשה, הוא כותב בזה"ל והזהיר בזה שאל יטעה שמחמת עיונו תגדל הבינה כמו בכל החכמות שאם עוסק בחכמתו ובשכלו יתגדל בינתו, אבל זה אינו בחכמה ובינה של תורה רק במצות מעשיות בפועל תגדל הבינה. והיינו מעשה המצות עשה ומצות לא תעשה כמ"ש (איוב כ"ח) וסור מרע בינה וכו' עכ"ל.

אסיים בברכת הצלחה רבה בהפצת תורת החסידות, מתוך הרחבת הדעת עד ביאת גוא"צ בב"א.

נפתלי גרוס

אנטווערפן יצ"ו

בעושהי"ת

לכבוד הרה"ח ר' מנחם מענדיל ויזניצר הי"ו ראש מכון נחלת צבי המתנוסס לשם ולתפארת בקריתנו הק' קרית מלך רב - ויזניץ

רוב שלום וכט"ס

אחר קריאת הקונטרס החשוב ח"ט ראיתי לעורר כמה הערות קטנות

(א) עמו' ס"ז - מובא בשם אחד מגדולי הדור דלשיטת הבבלי נפטר דוד המלך ע"ה ביום ב' דשבועות ולשיטת הירושלמי נפטר ביום א' דשבועות ע"כ. שמעתי פעם מגדול אחד דאפשר משום זה אנשי חו"ל נוהגים לומר רות ביום ב' דשבועות דזהו שיטת הבבלי דהיה בחו"ל. ובני ארץ ישראל אומרים ביום א' (הגם שאין יום ב') דזהו שיטת הירושלמי דהיה בארץ ישראל ע"כ

ומדי דברי בו זכור אזכרנו מימרא בדרך הלצה מכ"ק מרן רביה"ק האמרי ברוך מויזניצא זצוקלה"ה. למה נתייחס סעודת מלוה מלכה לדוד המלך ע"ה. אלא ע"פ דאיתא בשבת דף ל' דא"ל הקב"ה שימות בשבת, א"כ לפ"ז בכל מוצש"ק היה לבו נכון ובטוח בה' שיחיה עוד ששה ימים עד שבת הבא, וע"כ עשה אז סעודות הודייה ושבת להשי"ת שיוכל עוד לעבוד אותו ששה ימים כמ"ש טוב יום בחצירך ע"כ סעודה זו מיוחסת לדהע"ה עכלה"ק (אמרי ברוך)

(ב) עמו' פ"ו ברכתו של הסב"ק מלכו"ץ להרה"ק הבית אהרן זצוק"ל. איתא בספה"ק לקוטי שושנים מהרה"ק

מסאווראן ז"ע (בפרשת בהר) עה"פ ולא תונו איש את עמיתו, אמר בלשון קדשו וועמען נארט מען השי"ת קען מען דאך נישט נארין דעם חבר טאר מען נישט נארין הלמאי זיך אליין נארין, א גרויסער קינץ נארין א נאר עכלה"ק

(ג) עמו' ק"ד - היה מן הראוי לציין מי היה הגאון ר' משה דוד אסטרייכר זצ"ל גאב"ד טשימפא נולד בשנת תרמ"ג בעיר בראקעשין הסמוכה לעיר מונקאטש, ביום ל"ג בעומר, לאביו הרה"ג ר' יוסף זלמן ז"ל אשר כל ימיו עסק בתורה ועבודה ונהנה מיגיע כפו. ולאמו הצדיקת שרה רחל בת ר' בנימין פרלשטיין ע"ה ממונקאטש נכד גאונים וצדיקים מפורסמים. בימי בחרותו למד אצל הגאון ר"י מסעמהלי ז"ל ואצל הגאון ר"י גרוו"ד מסטמר. כשהגיע לפרק האיש מקדש בנה ביתו עם הרבנית אלטע יהודית בת ר' יוסף לייב מיירוביץ מק"ק מיידאן וישב על שלחן חותנו ושם הוסיף ביתר שאת וביתר עז בתורה ועבודה. בעודו אברך צעיר לימים נסמך להוראה ע"י גאוני הדור ה"ה המהרש"ם מברעזאן, בעל ערך ש"י מסיגעט, בעל דרכי תשובה ממונקאטש, רבו בעל זכרון יהודא מסטמר, ערוגת הבושם מחוסט והרה"ק ר' משה משינאווא ז"ע. אח"כ שימש ברבנות בערך חמישים שנה בעיירות טשימפא, מונקאטש, אראד. ולבסוף הגלה עם הגולה לגולת ארה"ב ותקע אהלו בעיר ברוקלין. עבר מלחמת העולם הראשונה והשנייה. וידוע בין חסידי ויזניץ דבשנת תשי"ד כששהה כ"ק מרן אדמו"ר הקוה"ט זצוקלה"ה בעל אמרי חיים ז"ע ונפשו ערגה לערוך סדר בליל שני של פסח. ערך הרה"ג תשובה להלכה להתיר

לכ"ק אדמו"ר זי"ע והוא תשובה ערוכה בספרו תפארת אדם ח"ב י"ד סי' מ"ו, וכן לגבי לפנות את ארוננו של כ"ק מרן רבינו הסב"ק מויזניצא זצוקללה"ה עלולתו לארצה"ק כתב תשובה ערוכה לכ"ק מרן אדמו"ר הקוה"ט זצוקללה"ה ונדפס בספרו הנ"ל סי' מ"ה. החזיר נשמתו ליוצרו ביום ד' אייר שנת תשי"ד בברוקלין ונטמן בארצנו הק' בחלקת ויזניץ ב"מ אצל אהל אדמו"ר צדיקי בית ויזניץ, השאיר אחריו דור ישרים יבורך, וכן ספריו תפארת אדם ג"ח שו"ת וחי' עה"ת והש"ס והרבה כתי' שעדיין לא נדפסו. ע"כ נעתק מקובץ צמח צדיק - ויזניצא

(ד) עמו' קל"ד בשם ספרים אודות גודל ערכו של הספה"ק מאור עינים כ"ק מרן אדמו"ר הקוה"ט ב' אמרי חיים זי"ע ועכ"י אמר פעם בעת ההילולא י"א מרחשוון מאור עינים עס ווערט ליכטיג די אויגען למי שמעיין בה

הערות

וכן בחוברת ח' - "פת בגימ' תלמוד" (א) בספה"ק תורת שמעון (מהרה"ק ר' שמעון מיערסלוב זי"ע) בפר' וירא עה"פ ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעבורו. הקב"ה רצה להראות להמלאכים התנהגות של אאע"ה ועי"ז יהיה להם עליה, לזאת אמר להם אאע"ה ואקחה פת לחם פת בגימ' תלמוד לחם בגימ' ג"פ הוי"ה ב"ה ובי"ש, וסעדו לבכם היינו שיהיה מזה די אפי' אחר תעבורו מכאן יהיה לכם מזה ג"כ עליה והבן עכלקוה"ט

(ה) מדור רעווא דרעווין באספקלרית החסידות - יום השבת בא"ד שם ששמע

דבר נפלא ומעניין מאחד מחשובי המשגיחים, דבספה"ק אהבת שלום אין בו דף שלא יזכיר שב"ק. באתי לעורר דכתב דשמע זאת מחשובי המשגיחים מסתמא מחמת בלתי ידיעה כתב כך. דהרי אנו חסידי ויזניץ זכינו לשמוע זאת מפ"ק של כ"ק מרן אדמו"ר הקוה"ט ב' אמרי חיים זי"ע ועכ"י. וראוי לציין שכ"ק מרן הקוה"ט זי"ע אמר גם על תיקון ושמירת אות ברית קודש שאין בו דף שלא יזכירנו ע"כ

ויהי"ר שיהיה סיפק בידכם להמשיך ולהפיץ את תורת החסידות ויהא שם שמים וכבוד החסידות מתאהב על ידך וה' הטוב יהיה לימנך בכל הענינים

בכבוד רב

חיים מאיר מרקוביץ
יום ד' כסליו תשנ"ד לפ"ק
קרית מלך רב - ויזניץ

*

יום ב' ט"ו כסלו תשנ"ד
לכ' מערכת נחלת צבי

רב תודות על הירחון. רציתי להעיר על מה שכתוב בהקדמת ספר תפארת שלמה על התורה וז"ל והגאון מוה"ר יהושע פייבל פרנקל תאומים (זקני שאנו בן אחר בן ממנו) ז"ל הנ"ל היה חתן הרב הגאון המפורסם מו"ה יהודא ליב אב"ד ור"מ דק"ק קראקא בן כבוד הרב הגאון מו"ה יצחק אייזיק ז"ל אב"ד דק"ק פרעמישלא ע"כ. וזה כל בר בי רב יודע שזקני ר' פייבל תאומים זצ"ל היה חתנו של ר' ליב הנקרא דער הויכער ר' ליב אב"ד דקראקא והוא היה בנו של ר' זכריה

מענדיל ז"ל הנקרא נביא זכריה שעלה בסוף ימיו לא"י

וכדי ליישב את זה נ"ל ע"פ מה שכתב בספר יש מנחילין שזווגו הראשון של ר' שלמה אב"ד פינטשוב היה מרת בילה בתו של ר' פייבל הנ"ל אך במקרה נורא שקרה תיכף נפטרה אחרי החתונה. ואז השיא לו זקינו נכדתו שהיא בת זקינו ר' ארי' ליב תאומים אב"ד קראשוב. והוא הי' חתן ר' יצחק אייזיק דיין פרעמיסלא שהיה חתן המגיני שלמה ובן ר' יודא ליב אב"ד קראקא בן ר' שמואל הירץ ז"ל בן הב"ח ולפי זה כתב המגיני שלמה בספר פני יהושע שו"ת על הב"ח מחותני

בכל הכבוד
יוסף מאיר וינגורט

*

בס"ד ח"י לחודש כסליו תשנ"ד
כבוד עוסקי במלאכת הקודש מפצי
תורת החסידות המביא ומקרב ביאת
המשיח

לא אשנה ממנהגי ואעלה בחכתי מה
שידי יד כהה מגעת:

א. אוסיף פרפרת בענין הכנה למצוה שפתי צדיק אות ב'. וז"ל פליאה רבה אשר יעקב אבינו ע"ה הי' י"ד שנים בביהמ"ד וכ' שנים אצל לבן ונכסף מאוד לראות אביו עד שלבן העיד בו נכסף נכספת ואחר כ"ז שהה ח"י חדשים בארץ הקדושה טרם הקביל פני אביו, נראה שעסק כ"כ בהכנה למצוה רבה וגדולה כזו של כיבוד אב ומורא רבו, ומכאן סמך גדול להחסידיים שעוסקים הרבה בהכנה

להתפלל או ללמוד כראוי, וכן שמעתי בשם אדמו"ר הק' ז"ל מקאצק על המדרש צו מי בשחק יערוך הייתי אומר למיכאל שיקריב לפני וכו' אמר מלאך הוא מלא קדושה ע"כ הי' פעולת עבודתו יותר בקדושה מעבודה שלנו אכן הכנה אין שייך שמה שהמה מוכנים תמיד ולכך בחר בעבודתו יותר שיגיעת הכנה שלנו יקר בשמים זהו מי בשחק יערוך וגו' שזהו שייכן עצמו זאת לא נמצא בשחק עכל"ק

ואסיים בדברי הלב שמחה פנחס. אף דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא זה רק על עצם גוף המצוה אבל עבור ההכנה למצוה שפיר יש שכר אף בעוה"ז

ואכתוב קצת הערות על קובץ ט'

ריש עמוד ט"ז מביא ידידי הבלבר בעל עט סופר מהיר הרב יחיאל ביום את המדרש שפרעה נשאר בחיים ונעשה מלך נינוה עיי"ש

אך מאוד נפלאתי שהביא בסוגריים המקור ספר הישר עיי"ש והלא הוא כתוב בספר פדר"א פרק מ"ג ומובא בבעה"ט בשלח י"ד לא עה"פ ויאמנו בה' עיי"ש

עמוד כ"ג פנינים מהרה"ק ר' בעריש מביאלה פרשת נח מביא מספר שמש ומגן עיי"ש וע"ע פרד"י ח"א עמוד תי"ט במלואים והערות בפרשת נח וז"ל והה"צ ר' בעריש ז"ל מביאלע אמר דבאמת נאסרו הדגים מצד זה עד מ"ת שכתבה תורה היתר ופירש בזה דברי רשי בהעלותך י"א ה' על זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם בלא מצות היינו בעוד

שלא הי' להם המצות הי' אסור להם דגים ובוה י"ל קושיה הקדושה לוי אמאי לא האכיל אברהם לאורחים דגים דלאברהם עוד נאסרו דגים כי לחומרא יש לו דין ב"נ ועשויות חבלים בנעימים ח"ד ע"א שהביא מה שכתב בפרד"י כאן ומ"ש בזה וזה הטעם דצדיקים יאכלו דגים רק בשבת וכן ראיתי בשם הגה"ק אב"נ ז"ל יען דדגים ניתרו במ"ת ובשבת ניתנה התורה עכ"ל

עוד שמעתי מהגאון ר"צ אברמוביץ שליט"א בשם הרה"ק ר' בעריש מביאלה דמובא בספר עני בן פחמא דמנהגו הי' לברך ברכה אחרונה מעין ג' על כל דבר בנפרד ולא לכלול, למשל אכל פירות ד' המינין ושתה שיעור יין בירך ב' פעמים ברכה אחרונה

עמוד מ"ז אות כ"ח שספרי מהר"ל הם סגולה ליר"ש עיי"ש וע"ע אמת ואמונה מהר"ב מקאצק עמוד ס"ט שהי' מתיגע להבין דברי המהר"ל ובעמוד ק"א מביא שאמר שמי שלומד בהם נותנים שכליות וסברות להבין בגמ' ובפוסקים

עמוד נ"ז בדברי שפי"א מנחות ל' ע"א אפשר להוסיף דעל משקל זה כתבו המפרשים לתרץ נביאת רבקה למה אשכל שניכם ביום א' והלא המעשה עם עשוי הי' אחרי שבעים יום מהסתלקותו, אכן הרי א"י יעקב אבינו לא מת רק נקרא הזמן שנטמן בבית עולמו וזה שפיר הי' ביום אחד. ויש להוסיף דברי האוה"ח בראשית ג' י"ד בא"ד וזל"ק כי יש לך לדעת כי אם לא הי' אדם אוכל מעץ הדעת הי' מצוי בעוה"ז ובעולם העליון כא' כאדם הדר בבית ובעלי' וכו' עיי"ש.

וכופל דבריו בפרשת בחוקתי אופן כ' שם מביא בשם מחז"ל וצינו לילקוט תהלים סוף תתלא (עיי"ש לא מצאתי כל הדברים שם) כשברא את אדה"ר לא בראו לשבת בעוה"ז לעולמי עד שא"כ אדרבה ירידה הוא לו ושפלות וכו' אלא היתה הכונה כי עלה יעלה לשמים ולאוצרות החיים בעת אשר יחפוץ ויהי' כמי שדר בבית ועלי' ע"ג עיי"ש, ויפה פירש לפ"ז ח"א מהטעמים שיקרא מערת המכפלה ע"ש בית ועלי' והיינו כל אלו השוכבים שם מיתתם היא בבחינת בית ועלי' ודפח"ח

עמוד נ"ט בענין הסתלקות הצלם הי' בע"ש עיי"ש, עי' אוה"ח ריש וילך דמקשה מנין ידע משר' שמלאו ימיו ושנותיו והלא אחז"ל שבת ל' שאין מודיעים לאדם ימיו ושנותיו ומתרץ ע"פ זוהר ח"א רי"ז כי ל' יום קודם הפטירה נשמת אדם הולכת כדכתיב שה"ש ונסו הצללים ומבקרת מקום הניחה במקום עליון והצדיקים יכירו בדבר עיי"ש. אכן צע"ק דהאוה"ח שם באותו פסוק מסיים, אמרו ז"ל כי מיום שינוסו הצללים עד יום המיתה מ' יום עיי"ש. וע"ע אוה"ח ויחי מ"ז כ"ט באריכות מהאר"י ושם ג"כ מביא הוזהר דל' יום קודם מעבירין הצלם

עמוד ס"ג בענין שינה יש לציין דברי השפי"א זכחים כ' ע"ב לפרש טעם הרמב"ם פ"ה מביאת מקדש הי"ג דישן צריך לקדש שנית והכ"מ כתב משום היסח הדעת ולא משמע כן ברמב"ם דכ' ישן או הסיח דעתו, ותי' דגבי תפילין כ' הראשונים דשינה לא חשיב היסח הדעת ולהכי לא מיתסר שינה רק מטעם שמא יפיה וי"ל הטעם דהוי כיצא לחוץ דהנפש יוצאת ממנו בשעת שינה עכ"ל ודפח"ח

עמוד ס"ו אות א' בענין שאלת שלמה לחכמים עי' יצרות דבש פ"ב סוף דרשה ה' שנסתפק שלמה אם דוד מת בנשיקה וממילא לא יסריח אבל רואים שכלבים בוכים וזה סימן שמלה"מ בעיר וענו חכמים שהכלבים בוכים לא מטעם מלמ"מ רק מחמת שהם רעבים ולכן חתוך נבילה והנח לפני הכלבים עיי"ש, ועי' בספר צנצנת מנחם שהאריך בזה

שם אות ב' קושית השפתי צדיק שמעתי שהבית ישראל זצ"ל תירץ מכיון שהי' צריך לצאת לחצר עיי"ש המעשה עם מלה"מ דיצא לראות ומכיון שהי' שבת החמיר לא להוציא הס"ת. ולענין חשבתי דאולי אפ"ל ע"פ תוספתא מובא בשפתי צדיק אות כ"ג דיליף וקרא בו ולא אחר דרך המלך יכול לקרות והרי כל ההיתר של ככר ותינוק זה אנב דבר היתר אבל דבר שאסור להשתמש אסור לטלטל אנבו, אכן יש לפקפק דהרי איפטיק סי' ש"ח סימן ד' דכתבי קודש מותר לטלטל אפי' שלא לצורך כלל א"כ לכאורה הס"ת של המלך אפי' שאסור לקרוא בו יהי' מותר לטלטל

עמוד קס"א בענין חוץ מצא יש מקום להביא פירוש השפי"א ע"ד הגמ' וזל"ק י"ל שתקינו כן אחר המעשה דבר קמצא דאי' בהניזקין שאירע קלקול עיי' שהוציאו, שנחרב ביהמ"ק, ולכן אמרו שביד האורח שלא לשמוע לצאת לפעמים כשיהי' לו מזה בוש גדולה עיי"ש

ידידכם

ח. נ. ליכטנשטיין

קרי' חסידיית

חצור הגלילית

ב"ה, כג כסלו, תשנ"ד

כבוד הרה"ח מוהרמ"מ ויזניצער יצ"ו,
שלום וברכה!

א] בגל' ח של ה"נחלת צבי" (עמ' קח) נתפרסם מכתבו של אדמו"ר ה"צמח צדק" נ"ע, שבו נזכרים "אחותי תי". בנה ר' שלום שכנא שי", ושם נאמר: אין אנו יודעים על איזה אחות - [מרת אסתר הדס או מרת דבורה] שהיה לה בן הרב שלום שכנא - התכוין בעל הצמח צדק במכתבו

מכתב זה נעתק מהגליון הנ"ל אל הס' "אגרות-קודש מאת... כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" חלק שני" (ברוקלין תשנ"ג, עמ' קי), וגם שם העיר העורך הרה"ח רש"ב לוין שי' אודות האחות ובנה: "לא ידועים לנו ממקור אחר"

ברם, ב"התנצלות המחבר" שבראש הס' "צרור החיים השלם" (עמ' 6) אומר הר"ר חיים ליברון מברדיטשוב: "והכתבים מהגה"ק ר"מ מליבאוויטש וצלה"ה, מסרם לידי גיסי הרב ר' שלום שכנא בן הצדקת אסתר האדס, אחותו של הגה"ק הנ"ל"

דרך אגב: הספר "צרור החיים" נדפס לראשונה בשנת תער"ג (1912), ובו 84 עמ', ושנית באותה שנה (אך ב-1913) בעריכה מחודשת ובהוספות מאת הר"ר נתן נטע הכהן אב"ד קאלביעל, ונשתנה שמו ל"צרור החיים השלם". ובמהדורה זו מקיף הספר 94 עמ'

ועל-כן, הבא לצטט מן הספר או לבדוק בו, עליו לדייק בשמא, ולהבחין

בין "צורור החיים" ל"צורור החיים השלם". ועד"מ, לשוא יטרחו לחפש במהדורה הראשונה את המובא ממנו לעיל, ורק ב"צורור החיים השלם" ימצאוהו

ב) שמחתי שקוראים רבים הרחיבו והעמיקו בענין "פת" בגימטריא "תלמוד", ויישר- כחו של הרה"ח ר' שמואל פרוש שי' שגילה את המקור בכתבי האר"זל

אלא שאחד הקוראים התרעם (בעמ' קנא) על שהסתפקתי בהבאת הגימטריא, ולא טרחתי להזכיר את פנימיות הענינים. ומה אעשה ואני לא הבאתי אלא אותם ציטוטים מדברי רבוה"ק שהיו ידועים לי באותה שעה, וכל אותם צדיקים "הסתפקו" בקביעה שלימוד התורה הוא כמזון לנפש האדם, ולא ביארו דבר משמות הקליפות וביטולן. ואפילו "שר בית הווה" האדמו"ר רצ"ה מזידיטשוב שמדבריו הבאתי, גם הוא לא רמז מאומה מעניני השמות

ואם תמצוי לומר, הרי כך דרכה של תורת החסידות; מה שנתבאר קודם לכן בספרי הקבלה באופן של שמות הרומזים בעליונים, בא הבעש"ט נ"ע ותלמידיו הק' ועשו מכך דברים "פשוטים" המדברים בתחתונים, ונוגעים הלכה למעשה בדרכי עבודת ה'. ואכמ"ל

וכן גם במקור הבא שלהוסיף בא, ב"שיח שרפי קודש" (ח"ב עמ' 78): שמעתי בשם היהודי הקדוש וצללה"ה מפרשיסחא, על מה שאמרו חז"ל לאכול פת שחרית, שהלימוד בתורה בבוקר

נקרא פת שחרית (ורא' מגמ' נדה שחושב המשנה הדברים שמעבירין הכתם, אחת מהם הוא רוק תפל, ואמרינן בגמ', תנא כל ששנה פרקו אינו רוק תפל) וגם שמעתי רמז "פת" גימטריא "תלמוד". עכ"ל

החותם בברכה נאמנה
יהושע מונדשיין
ירושלים ת"ו

ד' לסדר הנני נותן לו את בריתי
שלו' ח"י תמוז

בין המצרים תשנ"ג לפ"ק פה קרתא
דשופרייא תובב"א
החיים והשל' וכט"ס יושפע אל מעלת
כבוד הרה"ח ר' מנחם מנדל ויוניצר הי"ו
מנהל מכון נחלת צבי

אחרי דרך מבוא השל' בהוקרה
ובהערצה, הספר והקובצים הגיעו לנכון
לידי ביום ב' העל"ט, תשואת חן חן לו

בספה"ק נוע"א הוצאת בנו של
הרה"ק ר"ר זושא מופיע הסכמתו של
הרה"ק הנ"ל וחתם א"ע במהרה"ר
אברהם. וידוע לכל שלאביהם של האחים
הק' קראו הר"ר אליעזר ליפמן, אם מע"כ
יודע הסבר ע"ז נא להודיענו

מש"כ בקובץ נחלת צבי גליון א'
במגילת יוחסין בעמ' נ"ד שהרה"ק ר'
פנחס מקראקא גיסו של הרמ"א הי' בן ר'

שונות

קוראים כותבים

רכב

ישע' אחי ר' אברהם בעמ"ח יש נוחלין
אבי השל"ה הק'. א"ז לא מצאתי בשום
מקום אבל מצאתי בכמה ספה"ק שהר"ר
פנחס הנ"ל הי' בן מו"ה ישראל הלוי איש
הורוויץ פרנס ומנהיג בפראג (ע"ג מצבתו
נאמר "מסר נפשו על עמו ישראל וצדקתו
כהררי אל" נפ' י"ב תשרי של"ג) אחיו של
הגמ"ר ר' עקיבא (אביו של ר' שעפטל הלוי
בעמח"ס שפע טל) בני הקצין הג"ר אהרן
משולם זלמן הלוי הורוויץ פרנס ומנהיג
בפראג הנק' ר' זלמן ר' ישע"ס (בשנת
רכ"ה בנה שם ביהכ"נ הנק' "פנחס שוה"ל
ע"ש אשתו מרת נחמה בר' מנחם) הקיים
שם עד היום, נפ' ד' אלול ש"ה וי"א הי'
אלול ש"י) אחיו הגמ"ר ר' שבתי שפטל
(אבי ר' אברהם אבי השל"ה הק') וכן מובא
ג"כ בגזע אור הצבי. הוא פ"ג מספר גזע
תרשישים הנדפס בסוף אותו גליון של
נחלת צבי

ומש"כ שם שהג' ר' ישע' מהורוויץ
חתן הגר"ר עקיבא כ"ז נשיא אויבן ישן.
לנו ידוע ממה שראינו בספה"ק שזוג' של
הגמ"ר ר' ישע' הנ"ל היתה מרת רבקה
(נפטרה י"ט סיון ער"ה) בת הגר"ר י"ט,
ולא ידוע לנו בנתיים המשך היחוס

ובנו של הגר"ר שבתי שפטל הנ"ל.
זוג' היתה מרת יוכבד (נפטרה ו' מרחשון
שי"ב) והיא היתה בת הגר"ר עקיבא כ"ז
מאובן (הוא בודה)

נ"ב אם אפשר נא לשלוח לי ס' פרקי
ד'ר' אלעזר ובל"ג אשלם תמורתו

יה"ר שזכות כל הצדיקים יגן עלינו
ובעדינו שנושע בישועות פרטיות
וכלליות והימים האלו יתהפכו במהרה

לששון ולשמחה ונוכה לראות בישועות
של ישראל ולשמוח בשמחתן ולא נתבייש
לקבל פני משיח צדקיננו שיתגלה במהרה
דין אמן סלה

כ"ד הק' יעקב יהושע דויק

פה קרתא דשופרייא

*

ד' טבת תשנ"ד
לכבוד ידידי הנכבד הרה"ח ר' מנחם
מענדיל ויוניצר שליט"א

הנני מאשר בתודה קבלת קובצי
נחלת צבי מלאים זיו ומפיקים נוגה.
ואכתוב כמה הערות

בקובץ ד' פנינים מזקניי הגה"ק
משפטייוקא על פ' וילך הן בעודני חי
ממרים הייתם ואף כי אחרי מותי. וקשה
דהא ק"ו פריכא הוא כמו שמצינו בגמרא
בבריוני שהיו שכיניו דר"ז ואחרי מותו
חזרו בתשובה. וצוין שם המקור (ברכות)
ובודאי כונתו לברכות (י, א). אבל שם
המעשה בבריוני עם ר"מ. אבל המעשה
עם ר' זירא הוא בסנהדרין (לו, א). ועיין
מהרש"א שם שהקשה כן, ומה שתירץ.
וברש"ש שם חילק בין בריוני שחטאו
לתיאבון לפיכך כשמת עלה מורא בלבם
וחזרו בתשובה, אבל ממרים הייתם היה
ביסודי האמונה, ואם לא האמינו בכל
האותות והמופתים ודאי לא יאמינו אחר
מותו. ולאאמור זצ"ל בספר בשם
מרדכי עה"ת פ' וילך תירוצ נאה עיי"ש

שם עמ' י"ז בביאור הכתוב מכנ"ף
הארץ. כבר העיר הרב בויס נ"י בקצרה,

ובודאי השומע לא הבין כהוגן, והנהיג משפטיסיווקא אמר הפירוש בשם זקינו מהר"ש מאוסטרופוליא זצ"ל, וגם אמר ענין כפילות אותיות מנצפ"ך שבו נגאלו אבותינו בשם המדרש (תנחומא קרח, ופרקי דר"א פמ"ח) אלא שהגאון משפטיסיווקא הוסיף שגם הברכה שזכו לה מרומות באותיות הכפולים, לפיכך ביעקב לא נקט הנונין שכתובים במדרש "הצילני נא" אלא כי "חנני" אלקים, שכאן כתובה הברכה שזכה לה. עוד שינוי יש שבמדרש כתב פ"ף בו נגאלו ישראל ממצרים פקד פקדתי, וכאן כתוב שביוסף נתקיימה הברכה של הפ"א צפנת פענח. וי"ל שעי' יוסף היתה ההכנה לגאולת מצרים פקד פקדתי, שכן הוא אמר פקד יפקוד אלקים אתכם, לכן גם הוא נכלל בברכה של הפ' וקצרת

המאמר על מכניף הארץ מובא גם בקדושת לוי בלקוטים (עמ' רצד בנדמ"ח)

בקובץ ח' עמ' יח על הנועם אלימלך פ' וישלח שכתבו הפוסקים על מה שאין מברכין על הביאה כו' שא"א להיות בלא תערובות היצה"ר. עיין מור וקציעה סי' ר"מ שהקשה כן ותירץ לפי שההנאה אינה רצויה עיי"ש באורך. עוד הקשה למה אין מברכין עליה ברכת המצוה וכתב כמ"ש בנוע"א, ויתכן שאליו כיון הנוע"א

בעמ' כ' תמה שהביא בנוע"א הפסוק ה' אלקי תשועתי ובפסוק כתוב אלקים אלקי תשועתי. י"ל דטעות המעתיק היא וצ"ל כבפסוק, וכונת רבינו שמדת אלקים נהפך לאלקי תשועתי בחינת שם הויה מדת הרחמים. וסמך לזה מצאתי בקהלת

יעקב (דף י' ע"ד ערך אלקים) (ד) מבעל מלא הרועים) שכתב וז"ל גם מדה"ד מתהפכת לרחמים כמאמרם, אלהים ר"ת אל ישלח לקץ הימים משיחנו, אלהים ר"ת אבינו מלכנו הצמח לנו ישועה, אלהים זה' אותיותיו ואלהים במילוי יודין גימ' ישועה, עכ"ל. גם ידוע מהמקובלים שאלקים במילוי גי' ברחמיים, והבן

בעמ' כ"ב על הנוע"א פ' תצוה שכתב "בט"ו רמז לפעול שתהא הסיהרא במילואה כמו שהיה אז בימי יהושע כדאיתא בגמרא ט"ו דורות וכו', והקשה שבמדרש מפורש שסיהרא במילואה היה בימי שלמה שהוא דור ט"ו לאברהם. ולענ"ד י"ל דתרת"י קאמר, שסיהרא במילואה היתה "בימי יהושע כדאיתא בגמרא" (ב"ב ע"ה, א) פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, שנאמר ונתת מהודך עליו ולא כל הודך, מ"מ הי' בבחי' סיהרא במילואה, שהרי כתב רש"י בפסוק ויסמוך את ידיו עליו, בעין יפה, יותר ויותר ממה שנצטוה, א"כ ודאי עשהו ירח מלא, ואח"כ הביא המדרש דט"ו דורות בקיצור, שהיתה סיהרא במילואה בימי שלמה. ובזה מיושב מש"כ כדאיתא בגמ', כי המאמר דט"ו דורות לא נזכר בגמרא. כן י"ל לפי פשטות הדברים, כי בעומקם אינו יודע

ועיין סדור יעבץ (קודם בהמ"ז אות ז') ענין יהושע ושלמה עפ"י הסוד. עתה ראיתי בקובץ ט' שהרגיש הר"י בויים עצמו שכונת הנוע"א לגמ' דב"ב, ושמחתי לראות שכ"כ בוהר ויקהל עיי"ש, מ"מ משנה לא זוה ממקומה כי הוספתי קימחא בדרך הפשט

בקובץ ד' עמ' י' כתבת שאמו של ר' ליבר היתה נכדת הקדוש ר' יחיאל מיכל מנמירוב שנהרג בשנת ת"ח, וכן הרבה ספרי יחוס מייחסים עצמם לרבי יחיאל מיכל הנ"ל. ולפלא שבספר שברי לוחות מר' יחיאל מיכל הנ"ל כתב המו"ל שהיה בן אחיו, שבגזירת ת"ח מתו כל צאצאיו ונשארו רק בחור ובתולה, וכותב כל הקורות אותם, ושמתו בלי להשאיר זש"ק, וצ"ל שלא ראינו אינו ראיה, ונשארו לו צאצאים, מ"מ חידוש הוא

בקובץ ט' עמ' ל"ה סדור בית יעקב מהגה"ק רבי יעקב מעמדין. צ"ל סדור עמודי שמים כי כך קרא לו המחבר, וכך שמו במהדורת קארעץ ושם בית יעקב נקבע לו במהדורות המאוחרות ע"י ר' משה שו"ב שהוסיף בו הרבה הוספות כידוע

ויה"ר שיזכה להפיץ תורה וחסידות בקרב ישראל

ממני ידידו אברהם יעקב
בומבך

*

ערב שבת קודש י' אלול יומא דהילולא רבא הרב הקדוש הר"פ מקוריץ זי"ע תשנ"ג

כבוד ידידי רחומאי הרה"ח המפואר
הרב מנחם מנדיל שליט"א

בראשית אביעה שפתי רננות בעד מפעלו הגדול בקיבוץ הגדול הזה שהוא בבחי' אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע. שהקב"ה מקשיב כבר לשמיעה להאסיפת אחים חברים לדעה מה

יעשה לו (וישמע שאול את העם) ובפרט את הפעולה הנוכחית להתעורר ולהאיר ולהעיר, בענין רב ורם ונשגב זה להוציא לאור ולפענח את מעמקי דיבוריו ורעיונותיו של הספר הק' א חסידישער ספר שהתבטא הרה"ק מריזין כידוע

ואקדים דברי בדבר עצמותו וקדושתו של הספר הק' תולדות יעקב יוסף זי"ע. בספר ברכת אהרן לאדמור"י קרלין בחלק פרי אלימלך (דף ק"צ) וזלה"ק שם אחר כך דיברו מהרה"ק בעל התולדות שיום ההילולא שלו חל באסרו חג (בחו"ל) ואמר רבנו (הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקרלין זי"ע הי"ד) שזקיננו האדמור"ר הזקן (בעל הבית אהרן זי"ע) אמר "שספר התולדות איז א שבת ספר" ולכאורה מהו כוונת דבריו הק', אלא נראה דספר הק' תולדות יעקב יוסף הוא כמו בחי' שבת קודש, שכל אחד ואחד מרגיש ומאיר בו כל אחד כפי טרחתו ויגיעתו בהבנת הספר הק' הזה.

ואבאר דברי בקיצור אומר. דהנה הגמרא פסחים (ק"ז ע"ב) שבת דקביעא וקיימא פי' שאינו צריך לעבודת האדם אלא הקדושה יורדת מלמעלה בשיווי לכל אחד ואחד וג"כ אויר העולם משתנה בפועל ממש, כי בקדושת שבת כתיב למען ינוח שורך וחמורך וגו' ומצווה על שביית בהמתו שהתפשטות הקדושה הוא גם בהם ודבר זה אי אפשר לאדם לקדשו ולהכניס הקדושה בבעל חי רק בקדושת השבת קודש לה' שהשי' מקדשו דהוא מעין עוה"ב עולם שכולו שבת שהוא כולו קודש דנתבטל הרע והטומאה מהעולם ויהי' ניכר לכל איך הכל נמשך מקדושתו ית' (עיין ספר ישראל קדושים מהרה"ק רבי צדוק הכהן זי"ע דף ד' ע"ב)

ובזה יובן נקודה עצומה ועמוקה מני ים דמובא בספר הק' בית אהרן מקרלין זי"ע פרשת בא (דף נ"ח ע"א) ושמועתי אומרים בשם הבעש"ט זי"ע ועל כל ישראל אשר פעם אחת קיבל שבת על השדה והיו שם רועים על פני השדה והגביהו בשעת מעשה את רגליהם ועמדו רק על שני רגלים האחרונים כעמידת איש, ואומרים בשם צדיקים טעמו ונימוקו עמו מחמת שקידש את כל העולם והעלה בשעת מעשה את כל העולם למקורו הראשון אז ממילא גם כל הברואים שהיו עומדים אז אצלו הגם שאין בהם דעת מ"מ כיון שמעט החיות המלוכש בהם נתעלה למקורו הראשון ממילא הגביהו את עצמם

והלא אינם מדברים רק הם בעלי חי ואין בהם שום דעת והשיגו השגה גדולה כל כך מרוב קדושתו ואורו שהכניס הצדיק בזה העולם ומכל שכן אנחנו בני ישראל וכו' עכ"ל"ק

וביאור הדבר הוא ג"כ עפ"י דברי הרה"ק רבי אשר (השני) מקרלין (בית אהרן רמזי אבות) וזלה"ק קבלה ביד צדיקים שהבעל שם טוב ז"ל הי' מאותן הנשמות שנסתלקו וברחו קודם חטא עץ הדעת ולא טעמו מעץ הדעת כלל. (ובחי) הסתלקות הנשמות קודם חטא עץ הדעת עיין בשער הגלגולים הקדמה ז' ותמצא נועם). עכ"ל"ק

ועיין בספר מגדל עוז (מהרב יהושע מונדשיין וזלה"ק) (מתוך מאמר עמוק ונעים) ולכן גזרו עליו מן השמים שיהי נקרא בשם בעל שם טוב שהמשיך כתר שם טוב שהוא מדריגת משיח העולה על

השלושה כתרים, עכ"ל"ק. יש המייחסים את המאמר להאדמו"ר הגה"ק הצ"צ זי"ע ויש מייחסים אותו לנכדו הגה"ק הרבי הרש"ב זי"ע עיי"ש

ועיין בית רבי ד' ע"ב בשם הצמח צדק זי"ע וז"ל שמעתי מרבנו (הגה"ק בעל התניא זי"ע) שהרב המגיד הי' יכול להמשיך יראה עלאה בתינוק בן יומו כו'

והבעש"ט נ"ע הי' יכול להמשיך גם בדומם כו' וא"כ למה לא עשו כן והי' בא משיח אלא שלא הי' עדיין רצון העליון לזה עכ"ל שם

ובזה יובן היטב דברי המעשה מהבעש"ט זי"ע שמובא בבית אהרן הנ"ל שבעת קבלת שבת בשדה הגביהו הצאן ועמדו על שתי ידיהם כי אצל הבעש"ט הק' זי"ע הי' כבר התיקון הגמור שנתבטל הרע והטומאה מעולם בבחינתו והי' בכוחו להכניס קדושת השבת אפי' בבעל חי שהתפשטות הקדושת שבת הי' גם בהם מפני שקדושת השבת מתפשטת בשיווי לכלם, וכדברי הק' רבי צדוק הכהן הנ"ל זי"ע והבן היטב

ומעתה יובנו ג"כ דברי הבית אהרן מקרלין זי"ע שאמר "שספר התולדות איז א שבת ספר" פי' שקדושת הספר הק' הזה היא משפעת קדושה לכל העולם בשיווי ממש כמו בחי' קדושת שבת. רק לקבל ולהרגיש את גודל קדושת הספר התולדות יעקב יוסף נאמד ומורגש כפי הכנתו ויגיעתו בו כל אחד כפי השגתו הוא מרגיש ומאיר בו קדושת הספר, הצדיק כצדקתו והבינוני כפי כושר מוחו ויראתו

והפשט כפי פשיטותו ביראת השם כן הוא מרגיש בספר הזה. וכידוע בשם צדיקים שבשבת ישנם ג"כ שלושה בחי' ישמחו במלכותך כולם שמחים במצות ה', מדריגה גדולה שומרי שבת שמרגישים ומשיגים את קדושת רוחניותו של השבת, מדריגה הב' וקוראי ענג שבת שמרגישים קצת קדושת שבת אבל רוצים ג"כ את עונג שבת אכילה ושתי' וכדומה, ומדריגה השלישית, עם (בחי' נמוכה עיין מדרש רבא במדבר כ' כ"א כל מקום שנא' העם לשון גנאי) מקדשי שביעי שאפי' שהוא בבחי' עם הוא ג"כ מרגיש קצת בקדושת השבת עם הארץ אימת שבת עליו ואמר אמת, כן הוא ג"כ בחי' הספר תולדות יעקב יוסף הק' זי"ע

לאור הדברים באתי להעיר על כמה נקודות שנדברו בין יראי ה' וחושבי שמו. אחד העיר ואמר בבטחה גמורה שצריך לשנות ולתקן את הלשונות שחושב לפי דעתו שזוהי טעות, שהתולדות כתב לפעמים בלשון נקבה וצריך להיות לשון זכר. הנה כידוע דברי הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמרנא בהקדמת ספרו עשירית האיפה על תורת כהנים כותב באמצע דבריו הק' וזלה"ק וגם שלפעמים מאהבת הקיצור ומטעם הכמוס כתבתי דברים הנראים שהם לשון עילגים או בלתי הבנה בקשתי לעיין היטב ובודאי יהיו נכונים דברי וכו' עכ"ל"ק. וכידוע שגם בנגלה הי' הרה"ק מקאמרנא מייחד יחודים ולכן הי' משנה איזה בטוי כדי להשיג את המספר הדרוש. וכן ידוע הספר נתיב מצותיך להק' הנ"ל נדפס בכתוב חסר ולעתים מלא לפי צורך היחוד שייוחד בעת כתיבת הספר, וא"כ מי לנו

גדול מרבנו הק' בעל התולדות זי"ע שכתב בעצמו את ספרו הק' וחתנו ובנו הקדושים הדפיסו את זה הלא בודאי הי' לו כוונה נסתרת כשכתב את ספרו הק', ולכן בודאי ברור שאין לשנות את הדברים בשום אופן רק בטעות דמוכה שברור שהוא טעות הבחור הזעזיר או סתם טעות הדפוס

וכן למה שהעירו לעשות כותרות משנה בתוך גוף הספר אינו מובן כי הלא הם מפסיקים את הבערת הלב כשלומד בספר הק'. רק לעשות פרקי קטע בצד ולא בפנים הספר

וכן לכאורה אין לפתוח את כל הר"ת כמו וא"ת וא"כ וע"כ רז"ל חז"ל כי זה מפריע ג"כ למחשבה, רק ר"ת נדירים ביותר

והנראה ביותר הוא, לעשות השוואות למטה, וכן להכניס את כל המראי מקומות ובסוף הספר לעשות מפתח ערכים שיכלול את נושאי הספר הנגלה והנסתר ומפתח מראי מקומות, ומפתח השמות וכו', וכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים וכו' ואם אחד יש לו ביאור באחד ממאמרי הספר הק', יכתוב מאמר מיוחד וידפיסו בחוברת החסידי נחלת צבי אשר שם הוא מקומו הראוי לו

וידועים דברי אחד מגדולי חסידי חב"ד כמדומני שהוא הגאון החסיד ר' דוד צבי חן נ"ע זצ"ל שכשהדפיסו עוד הפעם את הליקוטי תורה מהגה"ק הבעל התניא נ"ע זי"ע ואמרו לו שתקנו כאלף טעויות דפוס נאנח ואמר שכשהתעמקו לדעת מה

הטעות למדו ג"כ שאר הדברים אבל כשהכל מתוקן לא ילמדו בכלל

לסיום מכתבי אעתיק את דברי הרה"ק הר"פ מקוריץ זי"ע (אמרי פנחס שער ט' מעשיות וסיפורים אות ה') וזלה"ק כשחלה הרב מפולנאה טרח הרב מאד עבורו שיחי' ואח"כ כשנפטר גילה אחד להרב ונצטער מאד, אך לא הי' דרכו להרעיש ולעשות הספד, אך מה דאיתא בקינות סימן טוב לאדם שלא נספד (כשורה) [כהלכה] וכו' ולכאורה אדרבא כל הך דאין אומרים בפני המת אלא דבריו וכו' היינו סיפור שבחיו וכו' אבל יש אדם שאין משיגין ומכירין שבחיו כלל ואין מבינים וואס טיט זיך מיט אים לכך אין יכולים לספדו וזהו סימן טוב וכו' וזה הרב מפולנאה ז"ל עכלה"ק

ולכן אחתום בחותמי ברכה שיורה לך ה' דרכך בזה מבלי לסטות מהכוונה הנכונה והאמיתית

ידידך עוז המברך
בהצלחה גדולה
שמואל פרוש

נ.ב. עיין מדרש פנחס (הוצאת הרב הרשקוביץ) דף ט"ו ע"ב אות נ' וזלה"ק. קילס את ספרי הרב הגדול מפולנאי ואמר שלא הי' עדיין ספרים כאלו בעולם כי היא תורה מגן עדן עכלה"ק. ומי עלה שמים וירד (משלי ל, ד) ומפרש האבן עזרא כלומר שיש בו כח לעלות אל השמים הגבוהים ולרדת אל הארץ שהי' בעומק לאדענו בחכמתי, עכלה"ק. וד"ל

בס"ד שבט תשנ"ד
אל כבוד הרב העורך שליט"א

אחדשה"ט, ובברכה מרובה על הקובצים, ארשום כמה הערות קטנות:

לקו' א' וב' אודות ס"ת של צדיקים - עי' שו"ת בית שלמה (מהג') המפורסם אב"ד סקאלא מגדולי החסידים של רבינו התורת חיים) יו"ד קס"ד להכשיר ס"ת מצדיק א' וע"ע שו"ת נחלת אב"י מה"ג ר' אליהו תאומים פרענקיל - מפשעווארסק - שכ' בתשו' אחת אודות ס"ת מהה"ק מפשעווארסק שהיה בעירו ונקרע קצת עיי"ש למען לא יחסר אות בתורת משה

לקו' ז' במאמר אודות האבן עזרא - ולהוסיף מכ"ק אדמו"ר מק"ב שליט"א שיעור חורש"י חקת תשמי"א וז"ל והרמב"ן בכמ"ק קרא תגר על האב"ע אמנם גם האב"ע רב גובריה והיה מבעלי התוס' (הובא בתוס' קידושין דל"ח ע"ב, ועוד) והה"ק מדעעש בספרו מעגלי צדק בכל פעם שמביא דבריו הוא מזכירו בתואר הקדוש - וממה שכתב כנראה שהיה מוכרח לכך מחמת התלמידים שאינם כהוגן שלא יתפקדו מחמת קושיותיהם על המקרא והיה צריך לפרש להם כל דבר בדרך אין מקרא יוצא מדי פשוטו ובוזה קירב אותם לאמונה הק' עיי"ש בארוכה

לקו' ח' פת בגימ' תלמוד - עי' ספה"ק תורת חיים מהה"ק מקאסיב בהשמטת בסוה"ס ד"ה אי' בשו"ע סוף הל' ר"ה, בארוכה

ולקו' ט' - עוד הסכמה מהה"ק ר' מרדכי מקוריץ - לש"ס סלאוויטא תקע"ז (צילמו בספר החדש מבוא לש"ס ווילנא)

החותם בברכה
צ. קנר

בס"ד יום שנכפל בו כי טוב, לס' ועשו לי מקדש וגו' שנת תשנ"ד לפ"ק פה בני - ברק עיה"ק

לכבוד ידידי הרה"ח המופלג והנעלה וכו' רבי מנחם מנדל ויזניצר שליט"א ראש מכון ומערכת "נחלת צבי" בני ברק

אחדשה"ט כראוי וכנכון!
ברצוני להעיר בזה כמה הערות:
א. בקובץ "נחלת צבי" ח' הופיע מכתב קודש מהרה"ק רבי אברהם חיים מפלאנטש זי"ע, בה מוזכר "הרב מגריצע שהיה מלפנים אב"ד זאוכוואסט" ובהערת המערכת כתבו "לא ידוע לנו וכו'". ועי' כתב הרב שמואל פרוש שליט"א בקובץ ט' (אות י') שהכונה "להרב הגאון רבי אליהו זינגר אב"ד גריצא, אבי הגה"ח רבי יצחק מאיר זינגר חתן הגה"ק בעל תפארת שמואל זי"ע מאלכסנדר"

ובמח"כ זה בכלל לא נכון. הג"ר אליהו זינגר זצ"ל אף פעם לא כיהן כרב בגריצע, הוא הי' רב בערים, הוסיקאב, פשיסחא וקאליש, אבל לא בגריצע, ליתר פרטים עליו, בבטאון כרמנו - אלכסנדר גליון ב'

ובנוגע לעצם הענין, מי היה רבה של גריצע בשנת תרל"ה, שנה בה נכתב המכתב הנ"ל. ובכן על רבני גריצע בתקופה האחרונה ידוע לי החל מהרה"ק רבי שרגא פייביל מגריצע זי"ע, אבי שושלת אדמו"רי אלכסנדר אשר נפטר הרבה זמן לפני זה, היינו בשמיני עצרת - תר"ט (בסוף ימיו היה רב במקובה). בנו, הרבי הראשון מאלכסנדר, הרה"ק רבי יחיאל זי"ע נתקבל בגריצע בשנים יותר מאוחרות, בערך בשנת תרכ"ד; וזה עולה בדינו על סמך סיפור המובא בספר שמע שלמה, בקונט' ישרש יעקב אות מ"ד, שהרה"ק מליפסק זי"ע הוא זה שטרח להושיב את הרה"ק רבי יחיאל על כס הרבנות בגריצא יעו"ש. והרה"ק מליפסק זי"ע נפטר לחיי עד בייג אב תרכ"ה ולפני תרכ"ג כיהן כרב בגריצע הג"ר יהודה לייבוש זצ"ל, מובא בספר נחלת עולמים (העתקי נוסחי מצבות בעיר וורשא מאת ש. יעונוין ווארשא תרמ"ב) עמ' 43 אות פ"ה וז"ל... ה"ה המאוה"ג החריף החסיד המפורסם כש"ת מו"ה יהודה לייבוש ז"ל האבד"ק גריצא בסוף ימיו, נאסף אל עמיו בעיר מולדתו באחד עשר לחודש אדר תרכ"ג לפ"ק

ע"כ אמנם אחרי תקופה קצרה עבר לפילץ, ושם הוכתר בשנת תרל"ו אחרי פטירת רבו הרה"ק רבי דב בעריש מביאלה זי"ע. כאדמו"רים של המוני חסידי ווארק - ביאלה - ורק בשנת תרל"ח עבר לאלכסנדר

אחרי הרה"ק רבי יחיאל זי"ע כיהן כרבה של גריצע הגאון רבי יעקב דוד זצ"ל, מובא בשו"ת נפש חיה סי' ד' בכרוז של גדולי התורה בעד אתרוגי ארץ

ישראל. הכרוז נחתם בשנות תרל"ו - תרל"ח. (ע"ש שהרה"ק מסוכטשוב בעל אבני נזר ז"ע מופיע שם כרבה של נאשעלסק, והוא נתקבל לרב שם בשנת תרל"ו. הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר ז"ע מופיע באותו כרוז עדיין כרבה של פילץ משם עבר בשנת תרל"ח, כמשכ"ל)

כמו-כן בספר על קהילת גריצע כותב הגאון רבי שמחה עלברג שליט"א ראש אגודת הרבנים בארה"ב, נכדו של רבה האחרון של גריצע הגאון רבי אליהו ליפשיץ זצ"ל. שבגריצע כיהן כרב לפני זקנו מ"חברו של הספר קטן הכמות בשם "יד הקטנה" שדפיו אמנם מועטים היו, אך מאיכותו הגבוהה של תוכנו נשתקפה גדולתו העצומה של חברו, כי קדוש היה בחייו, ובחייו המקודשים קידש גם את העיר בה שכן, בפרישתו ובטוהר מידותיו שמש דוגמה לכל סביבותיו, בהסתלקותו נתינתה כל העדה וכו'.

אמנם את הספר לא ראיתי בשום מקום, מ"מ אולי סביר להניח שהזו הג"ר יעקב דוד זצ"ל - ר"ת י"ד קטנה - הנ"ל. ע"כ מה שעלה במצודתי בע"ה, ועל החוקרים הנכבדים לגמור בעדינו לטובה

ב. בקובץ ט' עמ' מ' כתב הסופר מאמר נכבד על זקני הרה"ק רבי יחיאל צבי אונגר מטרנא זצ"ל. יש לי שתי הערות קצרות: 1. מש"כ שנולד בשנת תק"ס, לא יתכן כי אחיו הבכור דו"ז הרה"ק רבי יוסלי מדומברובה ז"ע נולד בשנת תק"ס. ויעויין בכרם החסידות ח"ד עמ' ק"ט שהרה"ק רבי יחיאל צבי ז"ע נולד בתק"ע

2. בהערה מס' 6 כתב הסופר, שמעתי קול הברה וכו'. אמת, נכון הדבר וכן מקובל אצלנו במשפחה, שאין אנו מתייחסים להרה"ק רבי שמשון מזוואלין ז"ע

ג. בקובץ ט' עמ' קי"ז כתב העורך הנכבד שלהרה"ק רבי משה צבי מסאווראן ז"ע היה בן יחיד, הרה"ק רבי שמעון שלמה ז"ע, לפי מיטב ידיעתי היה עוד בן הרה"ק רבי ברוך מסוואראן ז"ע שהיה חתן הרה"ק רבי דוד מזאבלטוב ז"ע

ד. בקובץ ט' עמ' כ"א - כ"ה. פנינים ואמרות טהורות מהרה"ק רבי דב בעריש מביאלה ז"ע. נהניתי מאד, והש"ת יהיה בעוזרו שיזכה לברך על המוגמר ולהו"ל בקרוב לתועלת הרבים. רציתי רק "להעיר"; בפרשת שמות מביא בשם כתבי הרה"ח ר' צבי שרפהרץ ז"ל מה שאמר הרה"ק רד"ב מביאלה ז"ע בשם רבו כ"ק מרן אדמו"ר הרמ"מ מווארקא ז"ע לתרץ מה ששאלו הרה"ק הרמ"מ מקאצק ז"ע מהפסוק ולא שמעו אל משה, דהלא ה' אמר למשה ושמעו לקולך ע"ש

הנה יש תח"י צילום כת"י זה ושם כתוב שעל תשובת הרה"ק מווארקא ז"ע, נענע לו הרה"ק מקאצק בראשו, היינו כמסכים לדבריו הק'. וע' גם בספר בית יצחק עוד ב' פנינים יקרים על פסוק זה מהרה"ק מווארקא ז"ע, וכ"א באופן אחר. ודו"ק

ה. בקשתי שטוחה לפני הקוראים הנכבדים להאיר עיני במה שתמוה לי

בתחלת ספה"ק עבודת ישראל מובא שטר המכירה של הספר, וחתומים ע"ז נכדי המחבר הק' המגיד מקאזניץ ז"ע

ה"ה רבי ישכר ורבי אלעזר בני הרה"ק רבי משה מקאזניץ ז"ע וכן רבי מרדכי יצחק ורבי שלמה ורבי נחמן בני המנוח רבי יעקב יוסף ז"ל

הנה בספרי תולדות המגיד מקאזניץ מופיע רק הבן הרה"ק רבי משה הנ"ל ז"ע ועוד בן נוסף רבי מרדכי ז"ל שנפטר על פניו. ולכן, מי היה רבי יעקב יוסף הלזה? אסיים בברכת הצלחה רבה במפעלכם הגדול של הפצת תורה וחסידות מתוך כט"ס

אשר ישע"י פרלמן

*

בס"ד

למע"כ מערכת קובץ "נחלת צבי" באתי בזה בכמה שורות מועטות ליתן שלימות לקובץ, ומפאת אפיסת הפנאי קצרתי מאד

בגליון ח' מדור שער התורה עמו' י"ח הביא הכותב דברי הבני יששכר המעיר על דברי דו"ז בספה"ק נועם

אלימלך פר' וישלח וז"ל: "אני הצעיר לא מצאתיו בשום פוסק, ולא ראינו אינו ראי' וכו'". הנה בבאר היטב הראשון לשו"ע או"ח שחבר ה"ר ישעיה ב"ר אברהם נוי"נ לט"ז וב"ח, ויצא לאור באמשטרדאם תס"ח, כתב שם בסימן רט"ז ס"ק א', וז"ל: מה שאין מברכין וכו' דעל הרוב הם באיסור ובאפקריותא"

(הבאר היטב הנדפס בספרי שו"ע או"ח המצוים כיום, הלא המה לה"ר יהודה אשכנזי דיין בק"ק טיקטין - בשו"ע שיו"ל בקרוב בעז"ה ע"י מפעל שו"ע השלם - מ"י יוחזר עטרה ליושנה עם הוספות דברי הבאה"ט הראשון שנשמטו ע"י המדפיסים)

בגליון הנ"ל מדור גנוזות עמו' ק"ז במבוא למכתב הצמח צדק יש להעיר כי הצמח צדק לא נקרא מילדותו שניאורסאהן

גם יש להוסיף דבספרי הצ"צ שיו"ל בהוצאת ספרים קה"ת הדפיסו כמה פעמים בסופו תולדות הצ"צ בקצרה, ומנו שם עוד בן להצ"צ בשם הר"ר יעקב

בכבוד רב
יחיאל פראנד

בס"ד ט"ז טבת תשנ"ד

כבוד ידידי וחביבי הרה"ח

רבי מענדיל ויוניצר שליט"א

שמחתי באומרים לי ובראותי קובץ נחלת צבי ט' המלא ברכת ה' על כל גדותיו, והמשפיע עלינו לקוצר מושגינו את דרכי עבודת הצדיקים ותולדותיהם, והכי קרא שמו "נחלת צבי" (רבי מאיר דייק בשמא - יומא פג ע"ב) כי הוא נותן לנו השגה בגדלות ורוממות עבודת הצדיקים, כי הלא נחלה רומז להשגה (עיין עוללות אפרים מאמר רס"ג, מציאות ה' נקרא נחלה כמו שנאמר בשומרי משמרת ה' הוא נחלתו, רצה לומר השגת אמיתות מציאותו הוא נחלתו עיי"ש), וצב"י ר"ת צדיק באמונתו יחיה (תורת חיים קאסוב תנינא דף טו אות לא), וזהו נחלת צבי - השגה בגדלות הצדיקים וצדיק באמונתו יחיה - אל תקרי יחיה אלא יחיה, ה' פתוחה, (פתגמין קדישין בשם הבעש"ט הק' זי"ע), והנה אות ט' כידוע שהוא רומז על משפיע ומקבל (עמק המלך שער שעשועי המלך פרק ל"ג אות ט' עיי"ש) יהא רעוא שנוכל לקבל רוב השפעה הנשפעת מהצדיקים.

ומפני שעסוק הייתי הרבה מאד בזה הזמן, לא ארחיב היריעה בהערות, ואי"ה אשלימנה בקובץ הבא.

ידידו דורש שלומו הטוב באה"ר
שמואל פרוש

♦ ♦ ♦

בס"ד אור לכ"ג אייר תש"דן ל"ח
למ"טמונים
השלום והברכה קדם האי גברא

יקרא, ספרא רבה ורשמי רשוותא
הרה"ח ר' מענדיל ויוניצר שליט"א

לאור בקשתכם הנשנית בקובצים הקודמים אודות פרטים על הרה"ק רבי מרדכי אב"ד קאריץ זי"ע ארשום כאן מה שמצאתי בשו"ת "מים חיים" מהגה"ק רבי חיים הכהן ראפפורט זצ"ל אב"ד אוסטראה (בן נכדו של הגה"ק רבי חיים הכהן ראפפורט זצ"ל אב"ד לבוב, שחתם על מכתב יחד עם הבעש"ט הק' זי"ע, ומובא בספרכם "מילי דאבות", וכן בספרכם "משנת חסידים" ערך הרה"ק רבי דוד פירקס זי"ע מובא עובדא ממנו שמשמע שלא הי' מהמסתופפים בצל הבעש"ט הק' זי"ע, אך בן נכדו הנ"ל לבטח נמנה על עדת החסידים, כן משתמע מההסכמות הנלהבות שקבל על ספרו מהאפטער רב זי"ע והטשערנבלער מגיד זי"ע עוד בחיים חיותו, ואחר פטירתו מהשר שלום מבעלו זי"ע, וכן בחי"ד סי' מ"ד יש אליו מכתב מהרה"ק רבי יצחק ראדוויילער זי"ע עם תוארים מופלגים).

ובשו"ת מים חיים הנ"ל בחלק אבהע"ז סי' ט' כתב תשובה בענין "מינקת חבירו" ובפתיחת דבריו כתב וז"ל: שלו וברכה לך מחותני חביבי וידידי ה"ה הרב המאה"ג חריף ובקי החסיד המפורסם כש"ת מו"ה מרדכי נ"י האב"ד ומו"ץ דק"ק קארץ יצ"ו - עכ"ל, וכן אחר סיום גוף המכתב כתב ג"כ וז"ל: דברי הכותב לכבוד התוה"ק ולכבוד לומדיה וחכמיה המייגעים עצמם להורות כהלכה, מנאי אוהבו וידידו ומחור דושית כה"י באה"ר נאום חיים כהן ראפפורט חונה פה"ק אוסטראה יצ"א - עכ"ל, כפי הנלע"ד הוא הוא רבי

מרדכי מקאריץ זי"ע אשר עליו
כוונתכם.

עוד באותו ענין, במענה לפנייתו של הרה"ק רבי יצחק מראדווייל זי"ע שהזכרתי לעיל במאמר המוסגר, מביא שם בין השיטין שדן לגבי הדפסת איזה ספרים שעוד לא כלו זמן איסור הדפסתם, כתב וז"ל: "בצירוף בורר אחד הרב המאה"ג מו"ץ דק"ק סדילקאב", אולי הכוונה על הרה"ק רבי אפרים מו"ץ דסדילקאב שהזכרתם ג"כ בקובץ הקודם, וחפשתם אודותיו.

בזה אסיים וא"ש
ב.י.א.

♦ ♦ ♦

ב"ה יום ג' ד' לחודש סיון - אסרו חג
דשבעות - לס' יברכך ה' וישמרך וגו'
"ושמחת" לפ"ק
שוכט"ס למע"כ האי גברא יקרא, אמן
ומוכשר צנמ"ס, משנתו זך ונקי וכו' ה"ה
הרה"ח ר' מנחם מענדיל שי' לאוי"ט ויוניצר
מנהל מכון נחלת צבי
אחדשה"ט באה"ר.

זה כבר זמן רב שקבלתי את החוברת הנפלא והיקר, ועד היום לא כתבתי שום דבר ע"ז, ובדרך עיוני עלו לי כמה הארות והערות והעליתי אותם ע"ג הכתב, אבל לא אסתייעא לי לשלוח א"ז, ואולי יוכל להיות שכבר אחרתי את המועד מפני שמאז שקבלתי את חלק ה' כבר הוצאתם עוד חלק וכנראה עכשיו תוציאו בעה"י עוד חלק, ואקוה שתסלחו לי על האיחור.

א - בחלק א' במדור מסכת סופרים בתולדות החסידות מערכת הרה"ק האור

פני משה מפשבורסק זי"ע, מובא כמה מגדולי האדמו"רים זי"ע שהי' להם תפילין או ס"ת מהרה"ק מפשבורסק זי"ע, לזה יש להוסיף את הסיפור הבא, השרף מקאצק זי"ע שלח שליח לרכוש תפילין מכת"ק של הרה"ק מפשבורסק זי"ע, והיתה איזה אלמנה שהי' אצלה התפילין הללו, כשחזר השליח אמר להשרף זי"ע שבגללו עבר על לא תחמוד והניח את התפילין, אמר לו השרף זי"ע תפילין שהכשילו אדם הוא לא רוצה להניחם (עי' בספר השרף מקאצק הוצאת מוסד הרי"ם לוי"ן ירושלים).

ב - מה שכתבתי במכתבי הקודם (מודפס בחלק ד') אות ג' מה שאמר כב"ק מרן אדמו"ר הלב שמחה מגור זצ"ל פ"ת בנימטרי תלמודי, שמעתי זאת מיבלחט"א כב"ק מרן אדמו"ר שליט"א באחד מפתיחות הזמן בישיבתינו הק' שפת אמת, והוסיף שבקאצק אמרו פ"ת בגי' תלמודי שחרית הכוונה שלומדים בימי הנעורים.

ג - בחלק ב' בתולדות השפ"א זצ"ל, השמיט עוד ג' ילדים שנפטרו בחייו, א.

הילד יצחק מאיר זצ"ל, ב. הילד ישראל ז"ל, (עי' בשפת אמת פ' ויחי מה שאמר לזכרו של בנו ישראל), ג. הילד חנוך חיים ז"ל, ומסופר שתקופה אחרי שנפטר אחד מילדיו נולד בנו הרה"ק רבי נחמיה זצ"ל הי"ד (חותן כב"ק מרן אדמו"ר הלב שמחה זצ"ל) ונקרא בשם זה ע"ש הנחמה.

ד - בחלק הנ"ל בתולדות הגה"צ רבי שמעון מזליכוב זצ"ל הי"ד, השמיט שהי' חסיד קודניץ, מסופר שבשנה האחרונה טרם פרוץ מלחמה השני' הי'

הקבוץ של חסידי ברסלב בישיבת חכמי לובלין, ואמרו שהגה"צ רבי שמעון זצ"ל השתייך אז לחסידי ברסלב, והגאון המקובל רבי נתן לוברט זצ"ל הי' מתלמידיו המובהקים (לאחרונה הדפיסו את כתביו ונקרא "נהרי אש").

ה - בחלק הנ"ל במדור המקובל רבי יאסקע מראוונע זי"ע מובא בשם הרבי רבי שמעלקא זי"ע ואתה עיף ויגע וכו' אם אין לך נחת רוח בעבודת השי"ת וכו' אז אין לך יראה האמיתית וכו' עכ"ל, אולי אפשר לדמות זאת למ"ש מרן החתם סופר זי"ע מי שאינו עובד את השי"ת בשמחה, הוא מעבדי אחשוורוש (עי' בתרגום יונתן פ"ר בחוקותי בפסוק א' מהתוכחה).

ו - בחלק הנ"ל בענין רעיונות והנהגות בעבודת השי"ת אות י' כ' בשם תלמידי מרן הבעש"ט הק' זי"ע (יש דיעה שהיום היומא דהילולא של מרן הבעש"ט הק' זי"ע) פין זיך נישט ארויס קוקען, אין יענעם נישט אריין קוקען, עי' בספר להבות קודש (מהרה"ק מקאצק זי"ע - הוצאת מוסד הרי"ם לוי) שמוכא שם האמרא הזאת והוסיף אין זעך נישט צי מיינען.

ז - בחלק הנ"ל במאמרו הנלהב של הרב שמואל פרוש שי' לאוי"ט (בענין הלומד ילד), כתב בשם כב"ק מרן אדמו"ר מלעלוב זצ"ל כשהי' בחור נכנס אליו וכו' גמרא מיט יראת שמים ע"כ, (עיין בספר מרבה תורה שכתוב שם בשינוי הלשון קצת) שמעתי מאיש מהימן שהי' בחור אחד נכד לאדמו"רי בעלזא זצ"ל רצה לנסוע להיות יושב בבית מדרשו של כב"ק מרן אדמו"ר מהרי"א מבעלזא זי"ע, כשנפרד מאביו

אמר לו אביו כשיגיע לבעלזא שיכנס לקו"פ ויבקש ממרן זצ"ל שיאמר לו חסידות, וכך הוה, אמר לו מרן זצ"ל לפני שיסע הביתה יכנס אליו ויגיד לו חסידות, כשנכנס למרן להפרד, אמר לו מרן מבעלזא זי"ע חסידות איז אביי ורבא אין אמונת חכמים (ועי' בספר החסידות ח"א י"ל ע"י הרה"ח רבי ישראל קלפהולץ ז"ל, שבבעלזא לא נתנו לבחורים לעסוק בחסידות, וידוע הדבר שאצל השפ"א זי"ע לא היו מגיעים בחורים, מספרים שהמשב"ק הי' בוחן את מי שרצה להכנס, אם הוא יודע ברכי נפשי שאומרים בעת עטיפת הטלית בע"פ, ועי' בספר מרבה תורה הנ"ל שכב"ק מרן אדמו"ר מקלויזנבורג שליט"א [זי"ע] השי"ת יחלימהו במהרה, שאמר שצריך להיות בקיא בש"ס ופוסקים ואח"ז אפשר ללמוד חסידות).

ח - בתולדות הרה"ק רבי מרדכי מטשערנוביל זי"ע כתב שהי' מחותן עם מרן הסב"ק קדוש ישראל מרוזין זצ"ל ע"כ. הרה"ק מטשערנוביל זי"ע הי' דודו של הסב"ק זי"ע מרוזין, כי אם אמו של הסב"ק זי"ע היתה בתו של מרן המאור עינים זי"ע - היא היתה הרבנית של הרה"ק מקוריסטשוב זצ"ל, ואעתיק מספר נר ישראל חלק ד' תולדות הס"ק מרוזין (י"ל ע"י הסופר המוכשר הרה"ח רבי חיים דב שטרן שליט"א) עמו שמ"ה, מדור סיפורי קודש אות א', פעם נועדו רבינו (מרוזין) זי"ע עם דודו זקינו הרבי רבי מאטעל מטשערנוביל זי"ע בעיר אחת ושבתו שם שבתם פ"ר וישב, וכאשר ישבו הצדיקים יחד נענה רבינו זי"ע לדודו הרה"ק ואמר, הנה בפרשה זו כתיב "ויסוף הורד מצרימה ואומר אני יוסף הוא הצדיק הדור, ומצרים - מיינס

קיוב", אמר לו דודו הק' אני מוחל לכם זה הדבר, כי אני כבר זקנתי וכח אין עמדי, וזה הי' בערך עשר שנים לפני שנלקח רבינו זי"ע למאסר בקיוב.

ט - בקובץ חלק ז' בענין עבדו את ה' בשמחה, מרן הגה"ק החידושי הרי"ם זצ"ל אמר שכל ההשגות שהשיג האר"י הקדוש זי"ע הי' ע"י שמחה.

י - בקובץ ח' כתב בתולדות הינוקא מסטולין זי"ע, שנלב"ע בשנת תרפ"ד וזה טעות, כי הוא נלב"ע בשנת תרפ"ב, ומעניין לציין שאמר שהוא שיין למשפחת שמואל הנביא שלמה המלך רבי שלמה מקארלין ורבי ישראל מרוזין שכולם נפטרו בשנת ה"ב, והינוקא ג"כ נסתלק בשנת ה"ב. וראיתי סיפור מעניין שהי' אחד מחסידי הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע שהי' גר בסביבת סטולין, והי' קשה להגיע לטשורטקוב, והתאונן החסיד אצל רבו זצ"ל שקשה לו לבא בכל פעם, אמר לו הרה"ק מטשורטקוב זי"ע שיכנס לינוקא בסטאלין, ואמר ער הייסט ווי מיר הייסען ער טוט וואס מיר טוהן ער זאגט וואס מיר זאגין.

יא - מ"ש בקובץ חלק ד' (מדור קוראים כותבים) אות א' בענין הכנה למצוה כתבתי שכב"ק מרן אדמו"ר זצ"ל הלב שמחה אמר שצריך ללמוד לפני התפלה, וכתבתי שהראי' זה ממס' ברכות פרק היה קורא דף י"ד ע"ב, ובקובץ חלק ח' הר"ר צ. מ. שליט"א העיר ע"ז, וביררתי מה הראי' של מרן זצ"ל, ע"כ אעתיק ב' מאמרים מאמרותיו. א מה שאמר בביהמ"ד בערד אור ליום ד' ויצא תשמי"ב בעת סיום על

מסכת ר"ה - ירושלמי, וז"ל: איתא בגמרא [ר"ה דף כ':] ריב"ל בשם ר' אלכסנדר שמע לה (דתוקעין במוסף) מן הדא (תהלים י"ז) שמעה ה' צדק - זו קריאת שמע, הקשיבה רונתי - זו רינון תורה, האזינה תפילתי - זו תפלה, בלא שפתי מרמה - זה מוסף, מה כתיב בתרי' מלפניך משפטי יצא, ובמפרשים מקשים, דהא תפלה קודמת לקריאת, אלא מכאן ראייה שצריכים ללמוד קודם התפלה, ע"כ. ב מה שאמר מרן זצ"ל בפר' האזינו בביתו בסעודת שי"ק, במדרש מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה, אין הפשט שתפלתו תפילה, אלא שתפילה זו תועבה, ולא מתקבלת בשמים, אלא פשוט שתפלתו אינה תפילה, א מלערנט נישט איז עס נישט גידאוונט, עכלה"ק. ובכל הישיבות של חס"ג יש סדר לפני התפלה, (עי' במאמרי מרן אדמו"ר זצ"ל וישלח תשמ"ג).

יב - בחלק ח' (מדור קוראים כותבים אות ד') כתב הרה"ח ר' יחיאל בוים שליט"א בענין הושענא רבא בשם הגה"ק מרן הדברי חיים מצאנז זי"ע הושענא רבא הכוונה כלפי הקב"ה, שיהי' יתגדל ויתקדש שמי' רבא, עי' בספה"ק לב שמחה הושע"ר תשמ"א עמ' 120 טור ב' ד"ה וקרנו תרום, וזלה"ק: וקרנו תרום בישועתך בישועה של מעלה, כי לישועתך קוינו כל היום, כל היום אולי קאי על הושענא רבא אושפיזא דדוד המלך ע"ה, כאשר נרמז בפתיחה הברכה את צמח דוד עבדך וכו', ומצפים לך לישועה, לך כביכול תשועת עצמו, וזה הושענא רבא כלפי מעלה כביכול, גאולה השלימה, עיי"ש עוד, וע"ש עוד הושע"ר תשמי"ב עמ' ס"ג

טור ב' ד"ה את צמח דוד עבדך באה"ד וד"ל: כי לישועתך קוינו וכו', ועיין ע"ש הר"ר תדש"מ וד"ל: הושענא רבה ישועה אמיתית וכו', הר"ר תשמי"ה עמר 134 טור ב' ד"ה בהושענא רבה בשם החתם סופר.

ואם בישועה כלפי מעלה עסקינן אעתיק לך מספר לב שמחה פר' דברים תשד"מ עמר ז' טור א' וז"ל: שמעתי מהחפץ חיים ו"ל ששאל לכ"ק אאמוז"ל בנסיעה לוינא על מה שאומרים כי מחכים אנחנו לך, האם באמת כן, האם באמת מחכים, והענין שצריך להרגיש שחסר ולהשתוקק לכך, גם בתפילה אומרים כי לישועתך קוינו כל היום ומצפים לישועה, שצריכין לקוות ולצפות לישועתו, ויש גירסא ומצפין לך לישועה והכוונה לישועתו של כביכול ית' שבכל צרתם לו צר, שמבקשים על צער השכינה, עכ"ה"ק, ומספרים שסניגורם של ישראל הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב ז"ע הי' אומר בכל לילה לפני שהלך לשכב, רבש"ע לילה טוב.

ומצאתי עוד פי' על הושענא רבה, ואעתיק עובדה מהצדיק מבעלו זצ"ל, הצדיק רבי יהושע מבעלזא ז"ע נכנס פעם לבקר את החולה ביום הושענא רבה, הלה שהיה אחד מחסידי בעלזא, שכב רתוק למיטתו כשהוא חולה אנוש, הוא הרגיש כי תקף עליו חליו ושעתו מתקרבת - פנה ואמר לרבו: על הפסוק לא אמוט רבה (תהלים ס"ב) כתב רש"י בשם מדרש אגדה, רבה - גיהנום אם כן - פירש החסיד הרי הושענא רבה פירוש, הושענא מגיהנום המכונה רבה, כך ביקש מרבו שיתפלל עבורו שינצל מגיהנום. כשיצא, נענה הצדיק ואמר,

ראו גם ראו שצריך ללמוד תהלים עם פי' רש"י כי הנה היה לו הדבר לתועלת (עם איז איהם צוניץ געקומען, תהלים מיט רש"י) עכ"ה"ק.

עדיין לא עברתי על כל הקובצים, יש ב"ה כ"כ הרבה ואני לא מספיק, ואני מוכרח לומר שזה ערוך בטוב טעם, ובעזה"ש כשיהי' לי פנאי אכתוב עוד.

ואסיים שיפוצו מעינותיך חוצה ביתר שאת, ושזכות הצדיקים יגן עליו ועל כל הנלוים אליו ובפרט ששפתותיהם של הצדיקים דובבות בקבר משום שעוסקים בתורתם בוודאי יגינו עליו ועל כל ישראל.

ושנוכה להושענא רבה הן כלפי מעלה כביכול, והן אנחנו במהרה, ובביאת משיח צדקנו בב"א.

בידידות

מרדכי צבי בלז

פעה"ק ירושלים ת"ו

♦ ♦ ♦

בעזה"ש"ת

יום ב' שלח כ' סיון יומד"ה של אא"ז הרה"ק מוהר"ר צבי הירש המגיד הק' מנדבורנא זצ"ל ז"ע בעמח"ס צמח ה' לצבי, שנת תשנ"ד לפ"ק, פה ברוקלין ניו יארק יע"א.

החיים והשלום אל מע"כ הרה"ח המפורסם לשבח ולתהלה, כבוד שמו משבחים ומפארים מוהר"ר מנחם מענדיל ויזניצער שליט"א עורך הקובץ החשוב "נחלת צבי"

אחדשה"ט כראוי וכיאות.

לנכון הגיע לידי קובץ ס' המלאה לה אמיר אמרות ה' אמרות טהורות המלאים זיו ומפיקים נוגה, וראיתי כמה דברים הצריכים תיקון, ע"כ ברצוני להעיר איזה הערות:

א - בדף מ"ב אצל תולדות חו"ז הרה"ק ר' הערש"ע טורנער זצ"ל ז"ע חותנו של חו"ז הגה"ק מצאנו בעל ד"ח זצוק"ל ז"ע, כתבתם שכשנולד נכד אצל הרה"ק מצאנו זצ"ל שהי' נינו של רבינו זצ"ל אמר הרה"ק מצאנו לקרוא לרך הנולד צבי הירש כחצי שמו של רבינו ז"ע, היולדת נבהלה מאד מזה וכן גם לרבינו ז"ע הי' הדבר לפליאה גדולה, שכן אין זה מנהג אנשי אשכנז, וכאשר הרה"ק מצאנו הבחין בזה פנה אל רבינו ואמר לו "חמי, אתם תזכו לאריכת ימים" מיד הסכים רבינו, ואמנם כך הוה שרבינו האריך ימים ונפטר זקן ושבע ימים. - הנה דבר זה שמעתי מפ"ק כ"ק אדמו"ר הגה"ק שליט"א מבאבוב בנוסח אחר וכנראה שהוא יותר מדויק, שהרה"ק מצאנו ז"ע אמר לחותנו "איהר וועט נאך דערלעבן צום תנאים פין דעם אייניקעל", וכן הי' שרבינו הי' אצל התנאים ונפטר בין התנאים והחתונה של נכדו זה, והנכד הי' הרה"צ ר' צבי הירש ממישלניץ בן הרה"צ ר' יצחק טובי' רובין מצאנו זצ"ל.

ומה שכתבתם ש"כנראה" נקרא ע"ש זקנו החכם צבי זצ"ל, פי' שספק הוא אצלכם - הנה ד"ז ג"כ שמעתי מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א מבאבוב בבירור שנקרא ע"ש זקנו החכם צבי זצ"ל.

וכן מה שכתבתם שמוזוג זה נולדו להרה"ק מצאנו ז"ע בניו הצעירים, מהם הידועים הרה"ק רבי שלום אליעזר

מראצפערט ז"ע הי"ד, והרה"ק רבי יצחק ישעי' מטשחוב ז"ע הי"ד ועוד בנות, ואכן נתקיימה נבואתו של הרה"ק מראפשיץ ז"ע ונולדו ממנה י"ב נפשות אך רק ז' מהם היו בני קיימא, - וכפי הנראה נסתפק איזה מהבנות נולדו מוזוג זה ע"כ לא פרטתם, אבל כפי הידוע לי היו הבנות שנולדו מוזוג זה: הרבנית נחמה ע"ה אשת מוהר"ר יצחק טובי' מצאנו זצ"ל, הרבנית טילא אשת חו"ז הרה"ק מוהר"ר אהרן אבד"ק בייטש זצ"ל, הרבנית פראדיל אשת הרה"ק מוהר"ר אלעזר מאושפיצין זצ"ל, הרבנית גיטשא אשת מוהר"ר בצלאל יהושע מגלונא זצ"ל, וכן הילד לייבישל נולד מוזוג זה, ולפי"ז נשארו רק ר' נפשות שהיו של קיימא - כי הילד לייבישל נפטר בימי עלומיו כידוע.

ב - מ"ש בדף קכ"ט במדור קוראים כותבים אודות שם הספר נועם אלימלך שמרמו אא"ז הרה"ק הר"ר אלימלך זצ"ל בשם הספר גם אחיו הגדול הר"ר זוסיא ז"ע - דנועם נקרא זוסיא, - ראוי לציין מה ששמעתי ממע"כ אאמו"ר הרה"צ מוהר"ר מאיר שליט"א טעם על קריאת שם הספה"ק נועם אלימלך ע"ד רמו, כי מה שכתב בנו אא"ז הרה"ק ר' אלעזר מליזענסק זצ"ל בהתנצלות לספה"ק נוע"א "שמו נעים" רמו על שם משפחתו כי נעים עולה בגימטריא כמנין ווייסבלום, וע"כ גם שם הספר נועם אלימלך כי נועם עם האותיות ג"כ בגימטריא הכי הוי.

ג - מ"ש בדף קל"ח גודל קדושתו של אא"ז הרה"ק מוהר"ר יהודה לייב הכהן מאניפאלי בעמח"ס אור הגנוז זצ"ל ז"ע, ע"ע בספה"ק מנן אברהם להרה"ק מטריסק זצ"ל ברמזי פורים וז"ל: שמעתי מאאמו"ר זצוק"ל שאמר שבעת שהי'

בהאניפאלע על קברי הצדיקים הרב המגיד הגדול והרה"ק ר' זוסיא והרה"ק ר' לייב כהן וצוקללה"ה הריח שמה ריח של גן עדן, עכלה"ק.

ומ"ש שם שאא"ז הרה"ק הבאר משה מקוזניץ זי"ע הי' חתנו בזוור, ומזווג זה נולד בת אחת [ה"ה הרבנית מרת לאה ע"ה] וחתנו הי' הר"ר יעקב יואל אורנשטיין זצ"ל בנו של הר"ר מרדכי אורנשטיין זצ"ל חתן אא"ז הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זצ"ל זי"ע, ובנו של הר"ר יעקב יואל היה ר' משה אליקים בריעה ששינה שם משפחתו בעת מנוסה לראנד. - הנה דלג כאן דור א' כי הרה"ח רבי משה אליקים בריעה זצ"ל היה בנו של הרה"ח ר' ישראל שלמה זצ"ל בן הרה"ח ר' יעקב יואל זצ"ל, ושמעתי מזקיני כ"ק הגה"צ מוהר"ר אליעזר פלטיאל רויטבלאט שליט"א אבד"ק שעניצא יע"א שזקיני הרה"ח ר' משה אליקים בריעה זצ"ל הנ"ל הי' שמו אייכענבוים והי' גר בקאזניץ והי' מחשובי קהלתו ומסחרו הי' ביינות. והי' חותנו של אא"ז הרה"ג הגדול המפורסם סוע"ה שר התורה מוהר"ר

שמואל יעקב קאפיל הכהן קליגסבערג זצ"ל אבד"ק איוואנגראד ואח"כ אבד"ק קאלושין.

ד - מ"ש בדף קל"ט שהעולם טועים בזה שנגבהה קומתו של הרה"ק בעל שש"ש ובאר מים חיים זצ"ל, רק שבכל ימות החול הי' הולך בקומה כפופה ובשבת הלך בקומה זקופה לכבוד שבת. - הנה מצאתי סמך וראי' בפירוש למה שאומרים העולם, בס' דברי שלום להרה"ק מקוידניוב זצ"ל בפ' בשלח ד"ה היום לא תמצאוהו בשדה דף ל"ד וז"ל: ושמענו בבירור על הרה"ק מו"ה חיים בעל המחבר ספר באר מים חיים וסש"ש שהיו רואין בחוש כי בש"ק הי' קומתו גבוה מבחול, כי צדיק מהפכין חומר לצורה והי' ניכר אף בחומר שלו, עכ"ל.

ובזה אסיים בברכה שתצליחו במפעלכם הנשגב בהפצת תורת החסידות

יצחק ווייסבלום
בלאאמור"ר הרה"צ מוהר"ר
מאיר שליט"א ונכד כ"ק הגה"צ
אבד"ק שעניצא שליט"א

בס"ד

השלום והברכה, קדם האי גברא יקירא, ספרא רבה ורשמי' רשוותא הרה"ח ר' מענדיל ויזניצר שליט"א

לאור בקשתכם הנשנית בקובצים הקודמים אודות פרטים על הרה"ק רבי מרדכי אב"ד קאריץ זי"ע, ארשום כאן מה שמצאתי בשו"ת "מים חיים" מהגה"ק רבי חיים הכהן רפפורט אבד"ק אוסטראה - (בן נכדו של הגה"ק רבי חיים הכהן רפפורט אבד"ק לבוב, שחתם על מכתב יחד עם מרן הבעש"ט הק' ומובא בספרכם "מילי דאבות", וכן בספרכם "משנת חסידים" ערך הרה"ק ר"ד פורקעס מובא עובדא ממנו שמשמע שלא היה מהמסתופפים בצל הבעש"ט הק', אך בן נכדו הנ"ל לבטח נמנה על עדת החסידים, כן משתמע מההסכמות הנלהבות שקבל על ספריו מהאפטער רב והטשערנובלער מגיד זי"ע עוד בחיים חיותו, ואחר פטירתו מהשר שלום מבעלו זי"ע, וכן בחיור"ד סי' מ"ד יש אליו מכתב מהגה"ק רבי יצחק מראדויל עם תוארים מופלגים) - בחלק אבהע"ז סי' ט' כתב תשובה בענין "מינקת חבירו" וז"ל בפתיחת דבריו - :

שלום וברכה לכב' מחותני חבידי וידידי ה"ה הרב המאוה"ג חריף ובקי החסיד המופרסם כש"ת מו"ה מרדכי נ"י האב"ד ומו"ץ דק"ק קאריץ יצ"ו, וכן אחר סיום גוף המכתב, אלו הם דבריו ככתבם וכלשונם - :

דברי הכותב לכבוד התוה"ק ולכבוד לומדיה וחכמיה המייגעים עצמם להורות כהלכה, מנאי אוהבו וידידו ומחור' דוש"ת כה"י באה"ר נאום חיים כהן ראפפורט חונה פה"ק אוסטראה יע"א.

כפי הנלע"ד הוא רבי מרדכי מקאריץ אשר עליו כוונתכם.

עוד באותו ענין - :

במענה לפנייתו של הרה"ק ר"י מראדויל שהזכרתי לעיל במאמר המוסגר, מביא שם בין השיטין שדן לגבי הדפסת איזה ספרים שעוד לא כלו זמן איסור הדפסתם, וז"ל - : "בצירוף בורר אחד הרב המאה"ג מו"ץ דק"ק סדילקאב", אולי הכוונה על הרה"ק רבי אפרים מו"ץ דסדילקאב שהזכרתם ג"כ בקובץ הקודם, וחפשתם אודותיו.

ובזה אסיים ואר"ש
בנימין יצחק א.

בס"ד

כבר ידידי הרה"ח המפור' מוה"ר מנחם מענדל ויזניצר שליט"א שוכט"ס.

הנני שולח בזה כמה פרטים כהשלמה למאמרי בגליון הקודם על הרה"ק רבי יחיאל צבי מטורנא זי"ע.

א - על המעשה שהבאתי בקובץ הקודם (עמ' מ"ב ד"ה כשנולד) מעת הברית של נכד הרה"ק מצאנו זי"ע שהיה גם נינו של רביה"ק זי"ע, שאמר הרה"ק מצאנו לקרא לרך הנימול צבי כחצי שמו של רביה"ק, יש להוסיף שבספר "שם ושארית" בתולדות שולשלת צאנו, מביא את רשימת בני הרה"צ רבי יצחק טובי' רובין חתן הדברי חיים מבתו מזוור"ש, ומביא שם ששמו של הרה"צ ממישלונץ היה יחיאל צבי, כשמו המלא של רביה"ק ולא צבי בלבד. ולא כמו

שכתבנו שנקרא ע"ש החכם צבי, אלא שנקרא ע"ש רביה"ק בחייו.

ב - עוד שמעתי מנכדי רביה"ק שבארה"ב, שהמשך המעשה היה שרביה"ק נתבהל קצת והפטיר הרה"ק מצאנו לעומתו "חמי עוד תזכו להיות באירוסיו, וכך הוה עובדא שהיה באירוסיו ובעת חתונתו עם בת הרה"צ רבי נפתלי הלברשטאם בהרה"ק רבי דוד מקשאנוב ז"ע, כבר הי' רביה"ק במתיבתא דרקיע.

ג - ראוי לציין ג"כ מה שמובא בספר דברי חנה השלם להרה"ק מקולשיץ ח"ב עמ' שנט. שהרה"ק מצאנו אמר פעם על צדיק אחד בימיו שהוא עלמא דשקרא... ושאלו רביה"ק זיע"א הלא כב' אמר עליו פעם אחת שהוא קדוש עליון, וענה הרה"ק מצאנו ז"ע אמת שהוא קדוש עליון אבל הוא גם עלמא דשקרא... עיי"ש אריכות הדברים.

ד - שמעתי מאברך המסתופף בצל כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א שהיה אצלו על סוכות תשנ"א. ובליל הושענא רבא אחר התיקון בעת עריכת שולחנא הטהור, והזכיר אחד שהוא נכד רבה"ק מטורנא ז"ע שהיום הוא יומא דהלולא דוקנו הרה"ק ר' הרשלי טורנר ז"ע, וכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א הוא גם נכדו, והיה לו התעוררות והתרגשות גדולה, ואמר לבנו הרה"צ ר' נפתלי צבי שליט"א הלא גם אנחנו מצאצאיו, והודה מאוד לאותו חסיד על שהזכיר לו, ולאחמ"כ פנה לציבור ואמר "לחיים היום הוא יומא דהלולא דהרה"ק ר' הרשלי טורנר ז"ע".

ה - וכאן כמה פרטי השלמה בעניני צאצאי רביה"ק ז"ע.

* על בנו הרה"ק רבי מרדכי דוד ז"ע אב"ד זמיגראד, עיין בשו"ת מהר"ש להגאון מרדומישלא זצ"ל כמה תשובות אליו ומכבדו מאוד, וכן בשו"ת מהרש"ם להגה"ק מברזאן ז"ע מחשבו מאוד בתשרי אליו. ונפטר ביום י' אייר תרס"ו, וידוע לנו על בת אחת הנשואה לב"ד רבי משה רובין בהרה"צ רבי יצחק טוביה רובין זצ"ל חתן הרה"ק מצאנו מבתו בזווש"ל (שם ושארית).

* על בנו הרה"ק רבי יעקב יצחק אונגר זצ"ל שעלה לארץ ישראל כפי שהזכרתי כבר, ידוע על בתו מרת גיטל הנשואה להרה"ח בנשיק רבי יחזקאל פייביש אשכנזי ז"ל אבי הרה"ח רבי אפרים יוסף דוב אשכנזי שליט"א משב"ק אצל כ"ק מרן אדמו"ר בעל דברי יואל ז"ע מסאטמר.

* חתנו הרה"ק בעל דברי חיים מצאנו ז"ע, בעל בתו הרבנית הצדקת מרת רעכיל דבורה בזווש"ל, נולדו לו בניו הרה"ק רבי שלום אליעזר מראצפארט ז"ע, והרה"ק רבי ישעיה מטשכוב ז"ע הי"ד, ובתו הרבנית מרת נחמה ע"ה אשת הרה"צ רבי יצחק טוביה רובין זצ"ל.

* חתנו הרה"ק רבי חיים גרונר זצ"ל אב"ד דברדיוב, בעל בתו הרבנית הצדקת מרת שפרה ע"ה בזו"ר, ונקרא בחצר צאנו ר' חיים דיין בהרה"ק רבי ישראל יצחק גרונר ז"ע מקראקא שמקובל שזכה לגלוי אליהו זל"ט, והרה"ק מצאנו ז"ע העיד עליו שהשכינה שורה עליו..., והרה"ק רבי

שלום אליעזר מראצפארט ז"ע אמר פעם לנכדת ר' חיים דיין ז"ע שפעמים רבות הלכתי הרגל לדודי הרה"צ רבי חיים דיין לשמוע ממנו דיבור אחד.

ר' חיים דיין ז"ע הי' מהיושבים ראשונה במלכות הרה"ק מצאנו ז"ע שגם הי' גיסו, ולאמ"כ אצל בנו הרה"ק רבי ברוך מגורליץ ז"ע, הוא הי' גאון עצום, צדיק גדול ועניו מאוד חר"פ, וצדיקי בית צאנו החשיבו וכבדו אותו מאוד. נתבקש לישיבה של מעלה ביום כ"ו שבט תרפ"א, והניח ארגז מלא בכת"י בכל מקצועות התורה, ותשובה אליו נדפס בשו"ת מהר"ש הנ"ל ח"ז סנ"ד.

מזיווג זה ידועים לנו : א - חתנו הרה"צ רבי חיים שאול שענדארף זצ"ל בעל בתו הרבנית מרת רבקה ע"ה (נכד הגאון המפ"ר רבי שאול סג"ל אב"ד דשורציר וטירטש ז"ע), רבי חיים שאול הנ"ל הי' צדיק ופרוש בכל מעשיו ודרכיו, עובד ה' באמת חסידא ופרישא, בצדקותו הגדולה נמנו וקברו ס"ת עמו... בחינת קיים זה מה שכתוב בזה, ונפטר רבי חיים שאול ז"ע ביום כ"ג אלאל תרצ"ד (עפ"י ספר תכתב זאת לדור

אחרון). ב - הרב רבי מאיר צבי ענגלראד ז"ל בעל בתו הרבנית מרת נחמה גיטל ע"ה, אבי הגאון המפ"ר רבי אברהם ענגלראד זצ"ל אב"ד דאברא, הידוע בכינוי "הרב מדבארא" בעמח"ס אמרי אברהם עה"ת.

* חתנו הרה"ק רבי יעקב מרדכי ליברמן ז"ע מטפורוב בעל בתו הרבנית מרת חיה פעסיל ע"ה (כ"כ בשם ושארית עמו"ר ע' אות מ"ז, ושם זה לא מוזכר במאמרי הקודם) ונפטר ביום ח' ניסן תרנ"ט, ולו שני בנות ובת אחד, א - מ"מ הרה"צ רבי ישכר בער ז"ע חתן הרה"צ רבי אברהם יהושע העשיל רובין אב"ד יעסלא בהרה"ק רבי אלימלך רובין ז"ע אב"ד סוקולוב, בהרה"ק רבי אשר ישעי' מרופשיץ ז"ע חתן הרה"ק מרופשיץ ז"ע בעל זרע קודש), ב - רבי פנחס אליעזר ליברמן מטוטשין - תל אביב. ג - בתו אשת רבי ישכר דב ברבי נפתלי בער מליטאוויסק.

ידידו דושה"ט

אביגדור ברי"ם

בני ברק